

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ
ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΜ 2005209

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	7
1.1 Ορισμοί της αναπηρίας.....	7
1.2 Ορισμός κατά τον Π.Ο.Υ. (Παγκόσμιος Οργανισμό Υγείας)	9
1.3 Κατηγορίες βλαβών	9
1.4 Προκαταλήψεις και στερεότυπα για τα άτομα με αναπηρία	10
1.5 Άτομα με αναπηρία και στερεότυπα κατά την παιδική ηλικία.....	12
1.6 Άτομα με αναπηρία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	15
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	15
2.1 Οι συνθήκες των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα	15
2.2 Ηνωμένα Έθνη	16
2.3 Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	27
ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	27
3.1 Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης	27
3.2 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1993)	33
3.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ	33
3.4 Η Διακήρυξη της Μαδρίτης (2002)	34
3.5 Το Συμβούλιο της Ευρώπης και η ευρωπαϊκή σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου	34
3.6 Δήλωση της Μάλαγας σχετικά με τα Άτομα με αναπηρία	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	38
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ...	38
4.1 Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων	38
4.2 Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης	40
4.3 Προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ευρωπαϊκή σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου	41
4.4 Πρόσφατες αλλαγές στην ευρωπαϊκή ένωση	42
4.5 Πρόγραμμα δράσης 2006-2015 για τα άτομα με αναπηρία στην Ε.Ε.....	43
4.5.1 Θεμελιώδεις αρχές προγράμματος	43

4.5.2	Στρατηγικοί στόχοι.....	44
4.5.3	Κεντρικές γραμμές δράσης	45
4.5.4	Θεμελιώδεις απόψεις.....	49
4.5.5	Εφαρμογή και συνέχιση.....	51
4.6	Ομάδες που χρήζουν ιδιαίτερη μεταχείριση	53
4.6.1	Εισαγωγή	53
4.6.2	Γυναίκες και νέες με αναπηρία.....	54
4.6.3	Άτομα με αναπηρία που έχουν ανάγκη από υψηλό επίπεδο υποστήριξης	55
4.6.4	Παιδιά και νέοι με αναπηρία	55
4.6.5	Γήρανση των ατόμων με αναπηρία.....	57
4.6.6	Άτομα με αναπηρία από τις μειονότητες και τους μετανάστες	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		59
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ		59
5.1	Γενικά στοιχεία	59
5.2	Η νομική βάση	59
5.3	Δράση ενάντια στη διάκριση	60
5.4	Επιπτώσεις στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		64
Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΩΝ ΑΜΕΑ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ		64
6.1	Η Νομοθεσία για τα ΑμεΑ στις Ευρωπαϊκές Χώρες	64
6.2	Γερμανία.....	64
6.3	Φινλανδία.....	65
6.4	Γαλλία.....	66
6.5	Αγγλία	66
6.6	Ιρλανδία	66
6.7	Σουηδία.....	67
6.8	Ιταλία	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ		69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα άτομα με αναπηρία έχουν το δικαίωμα να ζουν σε ένα περιβάλλον το οποίο δεν θα επιδέχεται φραγμούς και θα τους δίνει τη δυνατότητα να επικοινωνούν και να συμμετέχουν σε όσα διαδραματίζονται όπως και το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο βέβαια θεωρείται βασική προϋπόθεση η θετική στάση και οι αντιλήψεις της ευρύτερης κοινωνίας.

Δυστυχώς οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα αποτελούν πτυχή του βίου για τα άτομα με αναπηρία καθώς αυτά υφίστανται αρκετούς περιορισμούς σε διάφορους τομείς της ζωής τους όπως για παράδειγμα είναι η εκπαίδευση, η εργασία, η ψυχαγωγία και λοιπά .

Σκοπός της εργασίας μας είναι να παρουσιάσουμε τις πιο σημαντικές αποφάσεις που υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή ένωση και στο Συμβούλιο της Ευρώπης σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και πως αυτά έχουν εξελιχθεί τα τελευταία έτη.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε γενικά στοιχεία σχετικά με την αναπηρία και επιπλέον τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι άλλοι την αναπηρία. Επιπλέον αναφερόμαστε στον τρόπο που παρουσιάζονται τα άτομα της αναπηρίας από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφερόμαστε στους πιο σημαντικούς σταθμούς στην Ευρωπαϊκή ένωση σχετικά με τα άτομα με αναπηρία, ενώ στο τέλος αναφέρουμε τις πιο πρόσφατες αλλαγές που έχουν ψηφισθεί.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε όλα τα προγράμματα δράσης που έχουν θεσπισθεί σχετικά με τα άτομα με αναπηρία από το έτος 2006 μέχρι και σήμερα, κάνοντας μια μικρή αναφορά στο κάθε ένα ξεχωριστά. Επιπλέον αναφέρουμε αναλυτικά τις ομάδες των ατόμων με αναπηρία και ποια είναι η βοήθεια που χρειάζονται.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον ευρωπαϊκό κοινωνικό χάρτη, κάνοντας και μια γενική αναφορά σε μερικές από

τις χώρες τις ΕΕ, και πως αυτές αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία.

Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στις διεθνείς πράξεις σχετικά με τα ανθρωπινά δικαιώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.1 Ορισμοί της αναπηρίας

Η ανάλυση των ορισμών είναι μία πολύπλοκη, αλλά ταυτόχρονα μία σημαντική διαδικασία, γιατί οι ορισμοί περιέχουν πολιτικό λόγο και κοινωνικές απόψεις από διαφορετικά πολιτικά και κοινωνικά στρώματα¹ «Έτσι, υπάρχουν διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις, οι οποίες εξετάζουν τον όρο «αναπηρία» και τις επιπτώσεις του στα άτομα με αναπηρία»²

«Ο ορισμός ή καλύτερα η περιγραφή του φαινομένου της αναπηρίας συχνά προκαλεί σύγχυση από την διαφορετική χρήση ορολογιών. Οι αμφιβολίες ξεκινούν από την έλλειψη μίας καθολικά εφαρμόσιμης αρχής ή αναφοράς, με βάση, την οποία να καθίσταται εφικτή η αξιολόγησή της».

Η πρώτη θεωρία ερμηνείας της αναπηρίας βασίζεται στο «ιατρικό μοντέλο» το οποίο θεωρεί την αναπηρία ως σωματική, νοητική ή αισθητηριακή απόκλιση από το «φυσιολογικό». Το μοντέλο αυτό τοποθετεί το «πρόβλημα» της αναπηρίας στο ίδιο το άτομο. Έτσι το μοντέλο αυτό δίνει περιθώριο σε δημιουργία προκαταλήψεων, στίγματος και αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία.

Η δεύτερη θεωρία ερμηνείας της αναπηρίας βασίζεται στο «κοινωνικό μοντέλο» το οποίο θεωρεί ότι η αναπηρία είναι κοινωνικό ζήτημα. Σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο η κοινωνία είναι εκείνη που « κατασκευάζει» την αναπηρία, καθώς κάνει σύγκριση με το πρότυπο του «αρτιμελούς» ατόμου.

Η τρίτη θεωρία ερμηνείας είναι ο συνδυασμός του «ιατρικού μοντέλου» και του «κοινωνικού μοντέλου» και ονομάζεται «πολυδιάστατο μοντέλο». Σύμφωνα με αυτό

---

¹ Κουτάντος 2000, σελ 64-65

² Κουτάντος 2000, σελ 64-65

το μοντέλο η αναπηρία είναι φάσμα εννοιών τριών διαστάσεων : σώμα- λειτουργίες- δομή. Δηλαδή « η αναπηρία είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το μέγεθος του χάσματος μεταξύ των ικανοτήτων του ατόμου και των απαιτήσεων της κοινωνίας». Έτσι τα άτομα αυτά δυσκολεύονται στην καθημερινότητά τους καθώς η εκπαίδευση, οι υπηρεσίες και γενικότερα η δομή της πόλης δεν είναι σχεδιασμένα ώστε να εξυπηρετούν τις δυνατότητες και τις ανάγκες τους.

Σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, «ο όρος αναπηρία είναι ένας γενικός όρος, που σηματοδοτεί την επικοινωνία σε σχέση με τα άτομα με λιγότερες ευκαιρίες, λόγω των φυσικών/σωματικών και διανοητικών τους προσόντων. Αυτή η διαφορά σε ευκαιρίες-προσόντα έχει προσεγγιστεί με διαφορετικούς τρόπους από διαφορετικά συστήματα», τα οποία παρουσιάζονται στην συνέχεια.³

Πίνακας 1: Οπτική (Σκοπιά παρατήρησης) - Συστήματα αντίληψης της αναπηρίας:

Οπτική - Σύστημα	Αντίληψη της αναπηρίας ως	Διαδικασίες κώδικες
Ιατρικό σύστημα	Αρρώστια, έλλειμμα, δυσλειτουργία,	-υγεία -αρρώστια
Οικονομικό σύστημα	Έλλειψη οικονομικών πόρων,	-ικανότητα για πληρωμή- ανικανότητα για πληρωμή
Σύστημα αγορά εργασίας	Εργασιακή ανικανότητα, αδυναμία εμπλοκής σε επικερδή δραστηριότητα	- ικανότητα για εργασία- ανικανότητα για εργασία
Νομικό σύστημα	Νομική ανικανότητα, έλλειψη δικαιωμάτων/ υποχρεώσεων	-λογική -ακαταλόγιστο
Σύστημα αποκατάστασης	Υποστήριξη, διόρθωση λειτουργικών ανικανοτήτων	-ικανότητα λειτουργίας- ανικανότητα λειτουργίας
Εκπαιδευτικό σύστημα	Μαθησιακές δυσκολίες, χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο	-εκπαιδευμένος/η-μη εκπαιδευμένος/η

³ Λεπίδα, Σ.2003.:σελ 5

Σύστημα της τέχνης	Ασχήμια, ελλειμματικό/ελαττωματικό σώμα	-ομορφιά -ασχήμια
--------------------	---	----------------------

Πηγή: Λεπίδα 2003: 7

1.2 Ορισμός κατά τον Π.Ο.Υ. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας)

Το 1980 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας σχεδίασε δύο βασικά «ανταγωνιστικά» πλαίσια αντίληψης και ανάλυσης της αναπηρίας. Το αρχικό ICIDH (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps) και το πιο πρόσφατο ICIDH-2 (International Classification of Impairments, Activities and Participation)⁴

«Με βάση την πρώτη ταξινόμηση, η αναπηρία αποτελείται από τρία ξεχωριστά αλλά αλληλοσυνδεόμενα μέρη, τα οποία ορίζονται ως εξής:

→ με τον όρο βλάβη/περιορισμός (impairment) ορίζεται η κάθε απώλεια ή ανωμαλία ψυχολογικής, φυσιολογικής ή ανατομικής δομής ή λειτουργίας.

→ με τον όρο ανικανότητα (disability) ορίζεται η κατάσταση, που αντιστοιχεί σε μερική ή ολική μείωση της ικανότητας στην εκτέλεση μίας δραστηριότητας με ένα συγκεκριμένο τρόπο ή μέσα στα όρια του φυσιολογικού.

→ με τον όρο μειονεξία/αναπηρία (handicap) εννοείται η απώλεια ή ο περιορισμός των ευκαιριών κάποιων ατόμων να συμμετέχουν στην ζωή της κοινότητας ισότιμα με άλλους ανθρώπους.⁵

1.3 Κατηγορίες βλαβών

«Οι αναπηρίες κατηγοριοποιούνται σχετικά με το χρόνο εκδήλωσης σε αναπηρίες εκ γενετής και σε επίκτητες. Στην πρώτη περίπτωση αναφερόμαστε σε αναπηρίες με τις οποίες το βρέφος γεννιέται ενώ στη δεύτερη σε αναπηρίες που μπορούν να προκληθούν οποιαδήποτε χρονική στιγμή από αίτια κληρονομικά από κάποια ασθένεια ή κάποιο ατύχημα. Εκτός από την κληρονομικότητα, η κακή διατροφή, η έλλειψη κατάλληλης φροντίδας, οι παρενέργειες από φάρμακα, και οι τραυματισμοί

⁴ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2008

⁵ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2008

κατά την διάρκεια του τοκετού ευθύνονται για τις συγγενικές αναπηρίες»⁶

Ο Σταθόπουλος (1999) αναφέρει επίσης, ότι οι μορφές και οι κατηγορίες αναπηρίας, που απαντώνται είναι:

α) κώφωση ή βαρηκοΐα

β) τύφλωση (ολική ή μερική)

γ) αναπηρία της κίνησης (ημιπληγία, παραπληγία, τετραπληγία)

δ) αναπηρίες – παραλύσεις του εγκεφάλου (σπαστικότητα)

ε) νοητική υστέρηση

στ) άλλες αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις: 1) επιληψία, 2) νόσος του Χάνσεν, 3) νεφρική ανεπάρκεια, 4) μεσογειακή αναιμία ή συγγενής αιμορραγική διάθεση, 5) χρόνιες παθήσεις- σωματικές βλάβες-κατάκοιτοι, 6) βαριές αναπηρίες ποσοστού 67% και πάνω –ψυχικές ασθένειες.⁷

1.4 Προκαταλήψεις και στερεότυπα για τα άτομα με αναπηρία

Στις μέρες μας διακρίνονται αρκετές προκαταλήψεις και έχουν να κάνουν με άτομα που υποφέρουν από κάποια μορφή αναπηρίας . Αυτές οι προκαταλήψεις είναι βαθιά ριζωμένες στο χρόνο . Αρκετοί άνθρωποι της εκδηλώνουν καθημερινά χωρίς καν να το αντιλαμβάνονται .

Προκατάληψη αποτελεί ακόμα και, η έντονη επιθυμία των μη ανάπηρων ατόμων, για προσφορά βοήθειας στα άτομα με αναπηρία χωρίς να έχει ζητηθεί από εκείνα. Η αυθαίρετη δηλαδή πρωτοβουλία, η οποία ουσιαστικά ίσως να μην είναι αναγκαία.

«Παράλληλα, η διαμόρφωση των στάσεων του κάθε ατόμου δημιουργείται σύμφωνα με τις κλασσικές μορφές μάθησης:

α) κλασσική εξαρτημένη μάθηση: ένα ουδέτερο ερέθισμα αποκτά την ικανότητα να προκαλεί μια συγκεκριμένη ανταπόκριση μέσω της συστηματικής του σύνδεσης

⁶ Σταθόπουλος 1999, σελ 323

⁷ Σταθόπουλος 1999, σελ 323

με ένα ανεξάρτητο ερέθισμα που ήδη προκαλεί τη συγκεκριμένη ανταπόκριση,

β) συντελεστική μάθηση: βασίζεται στην αρχή ότι οι συμπεριφορές που έχουν θετικές συνέπειες ενισχύονται,⁸

γ) μάθηση μέσω της μίμησης ενός προτύπου: η μάθηση μπορεί να συντελεστεί μέσω της παρατήρησης των συνεπειών που έχουν οι πράξεις ενός προτύπου»⁹

Τόσο τα στερεότυπα όσο και οι προκαταλήψεις είναι κομμάτια και στοιχεία της ανθρώπινης σκέψης και ισχύουν ως αξίες ή πρότυπα της κοινωνίας. Αυτό το οποίο πρέπει να κατανοήσουμε είναι ποιοι παράγοντες είναι αυτοί που δύνανται να διαφοροποιήσουν τη στάση της κοινωνίας απέναντι σε οποιαδήποτε στερεότυπα . Ειδικότερα στην περίπτωση της αναπηρίας , η προκατάληψη δύναται να αφορά το είδος της βλάβης όταν λόγου χάρη η αντίδραση απέναντι στα άτομα που έχουν κάποια αισθητηριακή βλάβη είναι λιγότερο αρνητική σε σχέση με τα άτομα τα οποία υποφέρουν από κάποια εμφανή σωματική ή νοητική βλάβη.¹⁰

Οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τα στερεότυπα μιας κοινωνίας είναι :

- Το φύλου ενός ατόμου
- Η εκπαίδευση επειδή μπορεί να αποτελεί τη βάση για τη διαμόρφωση της γλωσσικής μας έκφρασης και του τρόπου με τον οποίο ορίζουμε μια κατάσταση
- Η επαφή του παιδιού με εκπροσώπους ευπαθών ομάδων μέσα στο σχολικό περιβάλλον και η αλληλεπίδραση μαζί τους
- Οι αντιλήψεις, οι προσδοκίες και οι πεποιθήσεις που έχει το κάθε ένα άτομο.

«Αρκετές φορές επεξεργαζόμαστε μια κατάσταση με δυσλειτουργικό τρόπο κάτι το οποίο δεν μας βοηθά στο να αποκτούμε μια ρεαλιστική εικόνα της πραγματικότητας. Αυτά τα λάθη που καλούνται ως γνωσιακά προκαλούν δυσάρεστα συναισθήματα στους ανθρώπους και οδηγούν σε μη αποδέκτες συμπεριφορές.

Σε αυτό το σημείο θα άξιζε να αναφερθούν «τα αποτελέσματα της Έρευνας

---

⁸ Ζήση 2009, σελ 1-9

⁹ Ζήση 2009, σελ 1-9

¹⁰ Ζώνιου -Σιδέρη 1998, σελ 58

«Ειδικό Ευρωβαρόμετρο-Διάκριση στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Ιανουάριος 2007», στην οποία καταγράφονται οι αντιλήψεις των πολιτών των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης , αναφορικά με τις 6 αιτίες διάκρισης (φύλο, φυλετική ή εθνική καταγωγή, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, ηλικία, αναπηρία, γενετήσιος προσανατολισμός) για τις οποίες, έχει θεσπιστεί νομοθεσία καταπολέμησης τους και προέκυψαν ότι:

1. το 53% υποστηρίζει ότι υπάρχει διάκριση λόγω αναπηρίας (56% στην Ελλάδα),
2. το 79% θεωρεί την αναπηρία κοινωνικό μειονέκτημα (παρουσιάστηκε το ίδιο ποσοστό και στην Ελλάδα),
3. το 77% πιστεύει ότι είναι λιγότερο πιθανό ένα άτομο με αναπηρία που έχει τα ίδια προσόντα με ένα άλλο άτομο χωρίς αναπηρία, να προσληφθεί σε μια θέση εργασίας, να καταρτιστεί και να προαχθεί και
4. το 49% θεωρεί την αναπηρία κριτήριο μη πρόσληψης μεταξύ δυο υποψηφίων, με τις ίδιες ικανότητες και προσόντα»¹¹

Διαφαίνεται από τα παραπάνω ότι τα άτομα με αναπηρία είναι μια μεγάλη ομάδα του πληθυσμού η οποία αντιμετωπίζει προβλήματα που αφορούν διακρίσεις και προκαταλήψεις και δεν απολαμβάνει καθόλου ή σχεδόν καθόλου τα στοιχεία μίας δημοκρατικής κοινωνίας η οποία οφείλει να παρέχει ισότιμη πρόσβαση σε όλους σχετικά με τις ευκαιρίες που προσφέρονται έτσι ώστε να εξαλείφονται οι διακρίσεις.

1.5 Άτομα με αναπηρία και στερεότυπα κατά την παιδική ηλικία.

Οι πρώτες σχέσεις στη ζωή του ανθρώπου έχουν πολύ μεγάλη επίδραση στην εξέλιξη και την διαπαιδαγώγηση του. Η οικογένεια παίζει τεράστιο ρόλο όπως επίσης οι συνομήλικοι για το σχολείο ασκώντας μεγάλη επιρροή στη δημιουργία στάσεων και αντιλήψεων σε όλες τις πτυχές του βίου ενός ατόμου .

«Το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών διαμορφώνει την προσωπικότητα τους. Το παιδί ανεπηρέαστο από κάθε είδους εξωτερικό παράγοντα χωρίς

---

¹¹ Ζώνιου -Σιδέρη 1998, σελ 58

αυτολογοκρισία χωρίς αυτοπεριορισμούς , καθίσταται δηκτικότερο και πολύ πιο ανοιχτό στο να κατανοήσει και να συμφιλιωθεί με έννοιες και καταστάσεις, σε αντίθεση με εμάς τους μεγάλους».12 13

Ερευνητές από το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης στο Λονδίνο διαπίστωσαν ότι ασθενείς και ανάπηροι μαθητές είναι αρχικά δημοφιλείς στους συμμαθητές τους, ενώ κατά τα επόμενα χρόνια υφίστανται διακρίσεις. Τα ευρήματα παρουσιάστηκαν στο ετήσιο συνέδριο της British Psychological Society του αναπτυξιακού τμήματος του Πανεπιστημίου του Nottingham ¹⁴

Με βάση τις παρατηρήσεις του φυτωρίου, μαθητές ηλικίας τριών ετών και μισό, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι στα παιδιά σε αναπηρικά καροτσάκια που είχαν στο παρελθόν ανάγκη για στήριξη, τα αντιμετώπισαν ως δημοφιλή μέλη της ομότιμης ομάδας. Η εχθρότητα που αυτά τα παιδιά θα αντιμετωπίσουν αργότερα, και τα αρνητικά συναισθήματα για τα άτομα με αναπηρία έχουν ήδη αποκτηθεί πριν τα παιδιά αρχίσουν το σχολείο. Τα παιδιά με αναπηρία έχουν εντοπιστεί ότι είναι διαφορετικά από τους άλλους μαθητές στην τάξη, αλλά όχι με την έννοια που τους έκανε να φαίνονται λιγότερο δημοφιλή από ότι οι άλλοι μαθητές.

Η παιδική ηλικία είναι αυτή που κατά τη διάρκεια της έχουμε τη δυνατότητα να μεταβάλλουμε και να αλλάξουμε αυτά τα στερεότυπα εάν επιθυμούμε στο μέλλον τα Άτομα Με Αναπηρία να αντιμετωπίζονται ακριβώς όπως πρέπει χωρίς δηλαδή κανένα σημείο διαχωρισμού από τα άτομα που δεν υφίστανται κάποια αναπηρία.¹⁵

1.6 Άτομα με αναπηρία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης διαδραματίζουν αξιόλογο παράγοντα στη δημιουργία στερεότυπων και προκαταλήψεων. Τα πρότυπα ομορφιάς που προβάλλονται γυναίκες και άνδρες δηλαδή με σώματα απεγάδιαστα και αρκετά

---

¹² Ζώνιου -Σιδέρη 1998, σελ 58

¹³ Δημόπουλος 2007, σελ 152

¹⁴ BBC News,(1999). «Children learn prejudice against disabled». www.news.bbc.com. Ημ/νία:13/2/2015, σελ.4-12.

¹⁵ BBC News,(1999). «Children learn prejudice against disabled». www.news.bbc.com. Ημ/νία:13/2/2015, σελ.4-12.

όμορφοι, δεν επιτρέπουν στην αισθητική του καταναλωτή να δεχτεί την εικόνα ενός ανθρώπου που μπορεί για παράδειγμα να έχει υποστεί ακρωτηριασμό.

Τα ΜΜΕ είναι προεκτάσεις της κοινωνίας και σε σημαντικό βαθμό αναπαράγουν χρόνια ριζωμένες κοινωνικές προκαταλήψεις και στερεότυπα. Είναι επιρρεπή στην παραγωγή αρνητικής εικόνας. Για λόγους που έχουν να κάνουν τόσο με το βάθος των στερεοτύπων και προκαταλήψεων, όσο και με τους μηχανισμούς ενοχής απέναντι στον άνθρωπο με αναπηρία, αλλά και ευρύτερα για την ιδιαιτερότητα¹⁶

Τα ΜΜΕ είναι επιρρεπή σε δύο κύριους τύπους αρνητικής παρουσίασης:

- είτε αμφισβητώντας ότι η αναπηρία ενός ατόμου είναι υπαρκτή,
- είτε μη διστάζοντας να θεωρήσουν την αναπηρία ως αίτιο πρόκλησης ατυχιών ή ατυχημάτων

Οι δημοσιογράφοι πολλές φορές οδηγούνται στο πλαίσιο της προσπάθειας προβολής θετικής εικόνας, στη δημιουργία μιας «θετικής υπερβολής» που τελικά λειτουργεί υπονομευτικά στην ανάπτυξη μιας διευρυμένης κοινωνικής αντίληψης.¹⁷

---

¹⁶ Δημόπουλος 2007, σελ 146

¹⁷ Δημόπουλος 2007, σελ 146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

2.1 Οι συνθήκες των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Μηχανισμοί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εφαρμόζονται φυσικά μόνο στην Ευρώπη. Όπως και άλλοι περιφερειακοί μηχανισμοί στην Αμερική, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή, τα Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ) έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση ενός σημαντικού σώματος διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλα ανεξαιρέτως τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν υπογράψει τις ακόλουθες συνθήκες των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες απαγορεύουν στο σύνολό τους τις διακρίσεις: το διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR)⁷, το διεθνές σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (ICESCR)⁸, τη διεθνή σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης (ICERD)⁹, τη σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών (CEDAW)¹⁰, τη σύμβαση κατά των βασανιστηρίων¹¹ και τη σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (CRC)¹².¹⁸

Η τελευταία συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα που θεσπίστηκε σε επίπεδο ΗΕ είναι η σύμβαση του 2006 για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CRPD)¹³. Μέχρι στιγμής, στις συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούσαν να προσχωρήσουν μόνο κράτη. Ωστόσο, καθώς τα κράτη συνεργάζονται ολοένα και περισσότερο μεταξύ τους μέσω διακυβερνητικών οργανισμών (ΔΚΟ), στους οποίους εκχωρούν σημαντικές εξουσίες και αρμοδιότητες, καθίσταται πλέον πειστική η ανάγκη να διασφαλιστεί ότι και οι ΔΚΟ δεσμεύονται με τη σειρά τους να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις των κρατών μελών τους όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα. ΗCRPD είναι η πρώτη συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα

---

¹⁸ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

δικαιώματα στην οποία μπορούν να προσχωρούν οργανισμοί περιφερειακής ολοκλήρωσης, την οποία η ΕΕ επικύρωσε τον Δεκέμβριο 2010.¹⁹

Η CRPD περιέχει εκτεταμένο κατάλογο δικαιωμάτων για άτομα με αναπηρία, επιδιώκοντας να διασφαλίσει την ισότιμη απόλαυση των δικαιωμάτων τους και να υποχρεώσει τα κράτη να λάβουν ευνοϊκά μέτρα. Όπως και ο Χάρτης, η σύμβαση αυτή είναι δεσμευτική για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, όπως και για τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. Επιπλέον, μεμονωμένα κράτη μέλη έχουν ξεκινήσει ήδη με δική τους πρωτοβουλία διαδικασία προσχώρησης στη CRPD, γεγονός που σημαίνει ότι θα αναλάβουν και άμεσες υποχρεώσεις. Η CRPD είναι πιθανό να αποτελέσει σημείο αναφοράς για την ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ και του δικαίου του ΕΔΑΔ στον τομέα των διακρίσεων λόγω αναπηρίας.²⁰

2.2 Ηνωμένα Έθνη

Η αρχή της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης είναι χαρακτηριστικό όλων των διεθνών νομοθετικών κειμένων που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Είσα μεταχείριση είναι ένα δικαίωμα ξεχωριστό για τον κάθε άνθρωπο αλλά και ένα συστατικό στοιχείο όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο ΟΗΕ, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών δηλαδή, δημιουργήθηκε εξαιτίας της φρικαλεότητας που προκάλεσε ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και εξαιτίας των ολοκληρωτικών καθεστώτων. Βασικός του σκοπός είναι η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η πάταξη των διακρίσεων κάτι για το οποίο παλεύει από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του.²¹ Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών για όλους ανεξάρτητα από τη φυλή, το φύλο, τη γλώσσα, ή το θρήσκευμα.²² Τώρα πλέον, η αρχή της μη διάκρισης έχει αναμφίβολα γίνει ένας θεμελιώδης κανόνας του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων

¹⁹ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

²⁰ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

²¹ *Manfred Nowak, U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCCP Commentary, NP Engel, Strasbourg, 1993,σελ 360*

²² *Άρθρο 1 (3) του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.*

του ανθρώπου και συμπεριλαμβάνεται στα περισσότερα διεθνή κείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²³

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, είναι ίσως το έγγραφο με την μεγαλύτερο επιρροή μέχρι σήμερα. Η αρχή της μη διάκρισης του άρθρου 2, που ορίζει ότι «*Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση*» είχε σημαντικότερη πολιτική επιρροή και έχει εξαιρετικά μεγάλη θεωρητική σημασία. Το γεγονός ότι δεν προβλέπονται κυρώσεις και δεν προβλέπεται διαδικασία για την περίπτωση παραβίασεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δεν αποτελεί λόγο ελλείψεως της νομικής δεσμεύσεως.²⁴ Υποστηρίζεται ευρέως ότι πλέον αποτελεί διεθνές εθνικό δίκαιο, ενώ κάποια άρθρα, όπως το άρθρο 2 κατά των διακρίσεων, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εσωτερικής έννομης τάξης των κρατών.

Πολλές άλλες διατάξεις της ΟΔΔΑ παρέχουν συμπληρωματική προστασία από τις διακρίσεις σε ξεχωριστές καταστάσεις, για παράδειγμα το άρθρο 23 που προστατεύει το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για παροχή ίδιας εργασίας, ή το άρθρο 7, που ρυθμίζει την ισότητα ενώπιον του νόμου. Η αναφορά στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου αυτού ότι όλοι έχουν δικαίωμα ίσης προστασίας όχι μόνο κατά οποιασδήποτε διακριτικής μεταχείρισης αλλά και κατά οποιασδήποτε *ενθάρρυνσης* σε τέτοια διακριτική μεταχείριση αποτελεί ένα μοναδικό και για το λόγο αυτό εξαιρετικά σημαντικό χαρακτηριστικό της Διακήρυξης που δεν συναντάται στα άλλα βασικά κείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁵

Στη δεκαετία του 1970 δύο διακηρύξεις, η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Πνευματικά Καθυστερημένων Ατόμων (Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons) και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία (Declaration on the Rights of Disabled Persons) ήταν τα πρώτα νομικά εργαλεία στα οποία τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αναγνωρίζονταν χωρίς αμφισβήτηση.

²³ *United Nations World Conference on Human Rights, Vienna Declaration and Programme of Action, June 25, 1993, at 1, U.N. Doc. A/CONF.157/24 (Part I) (1993).*

²⁴ *Κωνσταντόπουλου Δ., Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986,σελ 305*

²⁵ *General Assembly Resolution 37/52 of 3 December 1982 (A/RES/37/52)*

Αυτές οι διακηρύξεις κατηγορήθηκαν ότι βασίζονταν στο ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας.

Άλλα κείμενα τα οποία έδωσαν έμφαση στην ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία υιοθετήθηκαν τη δεκαετία του 1980 και στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990: το *Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης σχετικά με τα Άτομα με Αναπηρία* υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση τον Δεκέμβριο του 1982.²⁶ Μετά ανακοινώθηκε η *Δεκαετία του ΟΗΕ για τα Άτομα με Αναπηρία (1983-1992)* που οδήγησε στην υιοθέτηση δύο άλλων κειμένων: τις *Αρχές για την Προστασία των Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες και τη Βελτίωση της Φροντίδας της Ψυχικής Υγείας*²⁷ και τους *Πρότυπους Κανόνες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία*.²⁸ Οι Πρότυποι Κανόνες του ΟΗΕ περιείχαν πολλά θετικά στοιχεία και έδιναν έμφαση στην ενσωμάτωση και συμμετοχή με νόμους και πολιτικές που προωθούσαν την ισότητα των ευκαιριών, δυστυχώς όμως, είχαν πολύ περιορισμένο άμεσο αποτέλεσμα.²⁹

Έτσι, διαπιστώθηκε πως έπρεπε να υπάρξει μία αλλαγή. Μια Έκθεση του Γραφείου του Ανώτατου Επιτρόπου του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που δημοσιεύτηκε το έτος 2002, κατέδειξε πώς το υπάρχον νομικό σύστημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν ήταν λειτουργικό για τα άτομα με αναπηρία και τόνισε την ανάγκη για μια νέα θεματική σύμβαση για την αναπηρία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ακριβώς πριν τη δημοσίευση της Έκθεσης, τον Δεκέμβριο του 2001, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε την Απόφαση 56/168 για την σύσταση μιας *ad-hoc* Επιτροπής για να μελετήσει το ενδεχόμενο μιας σύμβασης για την αναπηρία και να ξεκινήσει την συγγραφή των σχετικών διατάξεων. Η *ad-hoc* Επιτροπή συνεδρίασε για πρώτη φορά τον Αύγουστο του 2002 - συνολικά έλαβαν χώρα εννέα συνεδριάσεις μέχρι την υιοθέτηση της Σύμβασης. Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής εισήγαγαν σημαντικούς διαδικαστικούς νεωτερισμούς για την Γενική Συνέλευση, όπως τη συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανισμών και εθνικών επιτροπών για τα ανθρώπινα δικαιώματα που είχαν δικαίωμα λόγου, καθώς και μια ομάδα μη κυβερνητικών αναπηρικών οργανώσεων, που είχε σημαντική επιρροή στις

²⁶ *General Assembly Resolution 37/52 of 3 December 1982 (A/RES/37/52)*

²⁷ *General Assembly Resolution 46/119 of 17 December 1991 (A/RES/46/119)*

²⁸ *General assembly Resolution 48/96 of 20 December 1993 (A/RES/48/96)*

²⁹ *General Assembly Resolution 37/52 of 3 December 1982 (A/RES/37/52)*

διαπραγματεύσεις. Τον Ιανουάριο του 2004 συγκροτήθηκε μια ειδική Ομάδα Εργασίας, αποτελούμενη από 27 κράτη και 6 αναπηρικές οργανώσεις παγκοσμίου εμβέλειας, καθώς και ένας εκπρόσωπος από τις εθνικές επιτροπές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που συνέταξε ένα κείμενο που αποτέλεσε τη βάση για τις διαπραγματεύσεις στην *ad-hoc* Επιτροπή.³⁰

2.3 Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Η σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τα δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρίες αποτελεί την πρώτη δεσμευτική σύμβαση νομικού επιπέδου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και απευθύνεται ειδικά στα άτομα με αναπηρίες . Υπογράφηκε 13 Δεκεμβρίου 2006 από τη Γενική Συνέλευση Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και επικυρώθηκε στις 30 Μαρτίου του επόμενου έτους. Τη σύμβαση έχουν ήδη υπογράψει 129 κράτη. Η Ευρωπαϊκή επιτροπή υπέγραψε εκ μέρους της Ευρωπαϊκής ένωσης στις 30 Μαρτίου, έχοντας σκοπό να την επικυρώσει σε μεταγενέστερη ημερομηνία. Εάν πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο, θα είναι η πρώτη σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων που θα έχει επικυρώσει η Ευρωπαϊκή επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 13 της συνθήκης του Άμστερνταμ , κάτι το οποίο ίσως να αποτελέσει την αρχή αξιόλογων εξελίξεων για το διεθνές δίκαιο .³¹

Η Σύμβαση δεν δημιουργεί νέα δικαιώματα, αλλά προωθεί και προστατεύει την πλήρη και ισότιμη απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Περιέχει ένα μείγμα αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς και οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών. Όπως ορίζει στο Άρθρο 1, σκοπός της Σύμβασης είναι να προάγει, προστατεύσει και να διασφαλίσει την πλήρη και ίση απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, από όλα τα άτομα με αναπηρίες και να προάγει το σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειάς τους.

Η Σύμβαση προβλέπει ρητά στο Άρθρο 2 αυτής, ότι η άρνηση παροχής εύλογης προσαρμογής αποτελεί διάκριση βάσει της αναπηρίας, εκτείνοντας την υποχρέωση για εύλογες προσαρμογές εκτός του πεδίου της εργασίας και απασχόλησης.

³⁰ Τα έγγραφα της Ομάδας Εργασίας είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα

<http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahcwgreport.htm>

³¹ Κωνσταντόπουλου Δ., Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986

Οι γενικές αρχές της Σύμβασης συναντώνται στο Άρθρο 3, που περιλαμβάνει την αξιοπρέπεια, αυτονομία, ελευθερία επιλογών, πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή, σεβασμό στην διαφορετικότητα, ισότητα των ευκαιριών και προσβασιμότητα.

Τα Κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση (Άρθρο 4) να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους νόμους, κανονισμούς, έθιμα και πρακτικές που έρχονται σε αντίθεση με τη Σύμβαση, να εντάξουν τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις σχετικές πολιτικές και προγράμματα, να καταργήσουν τις διακρίσεις και να προωθήσουν την έρευνα και την ανάπτυξη των καθολικά σχεδιασμένων αγαθών, υπηρεσιών, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων, προκειμένου να ικανοποιούνται οι ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρία, καθώς και να διασφαλίσουν ότι οι νέες τεχνολογίες και όλα τα σχετικά βοηθήματα είναι κατάλληλα για τα άτομα με αναπηρία.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει ξεχωριστές διατάξεις για τις γυναίκες με αναπηρία (άρθρο 6), τα παιδιά με αναπηρία (Άρθρο 7), και καταστάσεις κινδύνων και έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών (Άρθρο 11), στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ένοπλες συγκρούσεις, επείγουσες ανθρωπιστικές καταστάσεις και φυσικές καταστροφές.

Μια διάταξη εξαιρετικής σπουδαιότητας είναι το Άρθρο 12 που εγγυάται την ισότητα ενώπιον του νόμου. Σύμφωνα με αυτό: ³²

Άρθρο 12. Ισότητα ενώπιον του νόμου

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαναβεβαιώνουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν οπουδήποτε το δικαίωμα αναγνώρισης της προσωπικότητάς τους στο νόμο.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες απολαύουν την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να παρέχουν πρόσβαση στα άτομα με αναπηρίες, σε σχέση με την υποστήριξη που μπορεί να χρειάζονται κατά την άσκηση της ικανότητάς τους για δικαιοπραξία.

³² Κωνσταντόπουλου Δ., *Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον*, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι, όλα τα μέτρα που αφορούν στην άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, προβλέπουν κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις, προκειμένου να αποτραπεί η κατάχρηση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτές οι εγγυήσεις θα διασφαλίζουν ότι τα μέτρα σχετικά με την άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία σέβονται τα δικαιώματα, τη θέληση και τις προτιμήσεις του ατόμου, είναι απαλλαγμένα από σύγκρουση συμφερόντων και αδικαιολόγητες επιρροές, είναι ανάλογα και προσαρμοσμένα στις περιστάσεις του ατόμου, εφαρμόζονται για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και υπόκεινται σε τακτικό έλεγχο από αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό όργανο.

5. Σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να αποκτούν ή να κληρονομούν περιουσία, να ελέγχουν τις οικονομικές υποθέσεις τους και να έχουν ίση πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια, υποθήκες και άλλες μορφές οικονομικής πίστης και διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν στερούνται αυθαίρετα την περιουσία τους.

Το άρθρο αυτό αντικατοπτρίζει την μεταβολή της συμπεριφοράς που επιτεύχθηκε σε αρκετές κοινωνίες προς τα άτομα με αναπηρίες, και συγκεκριμένα σε άτομα με νοητικές αναπηρίες, καθώς στο παρελθόν θεωρούνταν άτομα αξία λύπησης που έχριζαν προστασίας και δεν αντιμετωπιζόνταν ως πολίτες ισότιμοι όσον αφορά τα δικαιώματα της χώρας τους. Η καινούρια αυτή προσέγγιση απομακρύνει τις πατερναλιστικές απόψεις της Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών του 1971 σχετικά με τα δικαιώματα των πνευματικά καθυστερημένων ατόμων, σύμφωνα με την οποία τα άτομα που διέτρεχαν κάποια νοητική αναπηρία δεν ήταν υποκείμενα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνεπώς ήταν επιτρεπτός ο περιορισμός ή ακόμη και η άρνηση των δικαιωμάτων τους. Το άρθρο 12 της Σύμβασης εξασφαλίζει πλέον την ικανότητα και την αξιοκρατία των ατόμων με αναπηρία, η οποία ωστόσο δεν ήταν δεδομένη στα περισσότερα κράτη μέλη μέχρι και πριν από μερικές δεκαετίες και η οποία αποτελεί προϋπόθεση έτσι ώστε κάθε ανθρώπινο ον να είναι σε θέση να απολαμβάνει τα

ανθρώπινα δικαιώματά του, που καθορίζονται από τη Σύμβαση. Η Σύμβαση δημιουργεί μια καινούργια βάση για το μέλλον : δέχεται δηλαδή ότι τα άτομα με αναπηρίες είτε νοητικές είτε ψυχικές μπορούν και είναι σε θέση να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους όπως ακριβώς και οι υπόλοιποι άνθρωποι χωρίς αναπηρίες , είτε είναι μόνοι τους είτε με την παροχή μιας κατάλληλης υποστήριξης , πάντα όμως με τις απαραίτητες εγγυήσεις ώστε να αποφευχθεί η κατάχρηση .³³

Μια σημαντικότερη διάταξη αφορά το δικαίωμα των ανθρώπων με αναπηρία να ζουν ανεξάρτητα και να είναι ενταγμένοι στην κοινωνία:³⁴

Άρθρο 19. Ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση αναγνωρίζουν το ίσο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρίες να ζουν στην κοινωνία, με επιλογές ίσες με τους άλλους ανθρώπους και λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη απόλαυση αυτού του δικαιώματος από τα άτομα με αναπηρίες και την πλήρη ένταξη και συμμετοχή τους στην κοινωνία, συμπεριλαμβανόμενης και της διασφάλισης ότι:

- α. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τον τόπο διαμονής τους και το πού και με ποιόν ζουν, σε ίση βάση με τους άλλους και δεν είναι υποχρεωμένα να ζουν υπό ιδιαίτερες διευθετήσεις διαβίωσης
- β. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στο σπίτι, σε καταστήματα και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής βοήθειας που είναι απαραίτητη για την υποστήριξη της διαβίωσης και της ένταξης στην κοινωνία και την αποτροπή της απομόνωσης ή του διαχωρισμού από την κοινωνία
- γ. Οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό είναι διαθέσιμες, σε ίση βάση, στα άτομα με αναπηρίες και ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

³³ Κωνσταντόπουλου Δ., *Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986,*

³⁴ Κωνσταντόπουλου Δ., *Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986*

Η εμπειρία της ιδρυματοποίησης των τελευταίων αιώνων σε πολύ μεγάλο αριθμό Κρατών μελών κατέληξε στον αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία από την οικονομική, κοινωνική και πολιτική συμμετοχή. Αρκετά συχνά η ανάγκη περί υποστήριξης ή αρωγής χρησιμοποιήθηκε με σκοπό να στηρίζει το επιχείρημα ότι ο εγκλεισμός σε ίδρυμα ήταν απαραίτητος ή ότι το άτομο με αναπηρία ήταν ανίκανο να ζήσει μέσα στην κοινωνία σε συνθήκες της επιλογής του . Παρόλα αυτά οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία υποδεικνύουν ότι η βαρύτητα της αναπηρίας δεν καθορίζει την ομαλότητα του βίου τους σε μία κοινωνία, όσο η υποστήριξη στην οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση .

Το άρθρο αυτό αναγνωρίζει ότι τα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να είναι υποχρεωμένα να ζουν σε ιδρύματα, θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να επιλέγουν το μέρος και το είδος της διαμονής τους και ότι τέτοιες επιλογές θα πρέπει να καλύπτονται από ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών υποστήριξης.

Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση, χωρίς διακρίσεις και βάσει ίσων ευκαιριών, αναγνωρίζεται στο Άρθρο 24 της Σύμβασης, που αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επιλέγουν την ενιαία γενική εκπαίδευση μέσα στην κοινότητα, σε σχολεία που θα παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη για να καλύψουν τις ανάγκες τους.³⁵

Στο άρθρο που ακολουθεί (Άρθρο 24 της Σύμβασης) αναφέρονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση χωρίς αυτά να υφίστανται διακρίσεις βασιζόμενα σε ίσες ευκαιρίες. Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επιλέγουν την ενιαία γενική εκπαίδευση μέσα σε μία κοινότητα, σε σχολεία που παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους παρουσιάζεται παρακάτω:

Άρθρο 24. Εκπαίδευση

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην εκπαίδευση. Με σκοπό την άσκηση του δικαιώματος αυτού, χωρίς διακρίσεις και βάσει των ίσων ευκαιριών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ένα εκπαιδευτικό σύστημα ένταξης, σε όλα τα επίπεδα και δια βίου μάθηση που

³⁵ Κωνσταντόπουλου Δ., *Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986*

αποσκοπούν:

- α. Στην πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και του αισθήματος αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης και την ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της ανθρώπινης ποικιλομορφίας,
  - β. Στην ανάπτυξη, από τα άτομα με αναπηρίες, της προσωπικότητάς τους, των δεξιοτήτων και της δημιουργικότητάς τους, καθώς επίσης και των πνευματικών και φυσικών ικανοτήτων τους, στο μέγιστο δυναμικό τους,
  - γ. Στη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία.
2. Για την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι:
- α. Τα άτομα με αναπηρίες δεν αποκλείονται από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα βάσει της αναπηρίας και ότι τα παιδιά με αναπηρίες δεν αποκλείονται από την ελεύθερη και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, βάσει της αναπηρίας,
  - β. Τα άτομα με αναπηρίες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια ενιαία, ποιοτική και ελεύθερη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους, στις κοινότητες στις οποίες ζουν,
  - γ. Παρέχεται εύλογη προσαρμογή για τις απαιτήσεις του ατόμου,
  - δ. Τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται, μέσα στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική εκπαίδευσή τους,
  - ε. Παρέχονται αποτελεσματικά εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης, σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το στόχο της πλήρους ενσωμάτωσης.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρίες να διδάσκονται

δεξιότητες ζωής και κοινωνικής ανάπτυξης, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη και ίση συμμετοχή τους στην εκπαίδευση και ως μέλη της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανόμενης και:

- α. Της διευκόλυνσης της εκμάθησης της Braille, εναλλακτικής γραφής, βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών δεξιοτήτων επικοινωνίας, προσανατολισμού και κινητικότητας και της διευκόλυνσης της υποστήριξης και παροχής συμβουλών σε συνομηλίκους,
- β. Της διευκόλυνσης της εκμάθησης της νοηματικής γλώσσας και της προαγωγής της γλωσσικής ταυτότητας της κοινότητας των κωφών,
- γ. Της διασφάλισης ότι η εκπαίδευση των προσώπων και ιδιαίτερα των παιδιών, που είναι τυφλά, κωφά ή τυφλά και κωφά, διεξάγεται με τις πιο κατάλληλες γλώσσες, τρόπους και μέσα επικοινωνίας για το συγκεκριμένο άτομο και σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη.

4. Προκειμένου να βοηθήσουν τη διασφάλιση της άσκησης του δικαιώματος αυτού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να προσλαμβάνουν εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένων και των δασκάλων με αναπηρίες, που κατέχουν τα τυπικά προσόντα στη νοηματική γλώσσα και / ή στη Braille και να εκπαιδεύουν τους επαγγελματίες και το προσωπικό που απασχολούνται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Μια τέτοια κατάρτιση θα ενσωματώνει ευαισθητοποίηση για την αναπηρία και τη χρήση κατάλληλων βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών επικοινωνίας, εκπαιδευτικών τεχνικών και υλικών, για να υποστηριχθούν τα άτομα με αναπηρίες.

5. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην εκπαίδευση ενηλίκων και στη δια βίου μάθηση, χωρίς διακρίσεις και σε ίση βάση με τους άλλους. Για το λόγο αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή στα άτομα με αναπηρίες.³⁶

³⁶ Κωνσταντόπουλου Δ., *Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986*

Η Σύμβαση εκφράζει επίσης ρητά το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να προστατεύονται, τόσο εντός όσο και εκτός της οικίας τους, από όλες τις μορφές εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης.

Η Σύμβαση υπογραμμίζει τάσεις στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που είναι υπό συζήτηση ή ήδη έχουν ρυθμιστεί από τα Ευρωπαϊκά δικαιοδικά συστήματα και παρέχει την απαραίτητη νομική βάση για την αναθεώρηση αναχρονιστικών νομικών διατάξεων και την πλήρη και ουσιαστική επέκταση των πολιτικών για την αναπηρία σε όλες τις πτυχές της ζωής.³⁷

---

³⁷ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

3.1 Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης υπογράφηκε το 1961 από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως συμπληρωματικός της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον τομέα των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων. Αποτελεί το συμβατικό αλλά χαλαρό βραχίονα του Συμβουλίου της Ευρώπης στα κοινωνικά δικαιώματα³⁸, κυρίως λόγω της γενικής διατύπωσης των άρθρων του. Αφορά θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα που σχετίζονται με την εργασία όπως είναι για παράδειγμα το δικαίωμα σε αυτήν, η απαγόρευση της υποχρεωτικής εργασίας, το δικαίωμα σε μία αμοιβή ικανοποιητική και εύλογη επίσης, το δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων, το δικαίωμα προάσπισης των παιδιών, εφήβων και γυναικών, καθώς και δικαιώματα που επεκτείνονται πέραν της εργασίας, όπως λόγω χάρη το δικαίωμα προστασίας της υγείας, της κοινωνικής ασφάλισης, της υγειονομικής περίθαλψης, της κοινωνικής πρόνοιας, της οικογένειας σε κοινωνική νομική και οικονομική προστασία, το δικαίωμα των μητέρων και των παιδιών σε κοινωνική και οικονομική προστασία, το δικαίωμα ανάληψης εργασίας στην επικράτεια άλλων κρατών-μελών και τέλος το δικαίωμα προστασίας των εργαζόμενων μεταναστών και των οικογενειών τους.³⁹

Ο αρχικός κατάλογος των 19 προστατευόμενων δικαιωμάτων ανανεώθηκε με το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο του 1988 με τέσσερα ακόμη δικαιώματα εμπνευσμένα από την κοινωνική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (το δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες και ισότιμη μεταχείριση στην απασχόληση και εργασία χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, το δικαίωμα πληροφόρησης και διαβούλευσης, το δικαίωμα συμμετοχής στον καθορισμό και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και το δικαίωμα των ηλικιωμένων στην κοινωνική πρόνοια). Ο Χάρτης ανανεώθηκε επίσης με το

³⁸ Ρούκουνας Εμ., *Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, Αθήνα 1995, σελ. 204.

³⁹ Ρούκουνας Εμ., *Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, Αθήνα 1995, σελ. 204.

Τροποποιητικό Πρωτόκολλο του 1991 και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο του 1995. Με την τελευταία αυτή τροποποίηση βελτιώθηκε η αποτελεσματικότητα του Χάρτη, καθώς καθιερώθηκε το δικαίωμα της συλλογικής προσφυγής σε περίπτωση παραβίασης διατάξεων του Χάρτη από συμβαλλόμενο κράτος. Σύμφωνα με το Άρθρο 1, δικαίωμα υποβολής συλλογικών προσφυγών παρέχεται σε διεθνείς και εθνικές οργανώσεις εργοδοτών και εργατικών συνδικάτων καθώς σε διεθνείς και εθνικές⁴⁰ μη κυβερνητικές οργανώσεις με την ιδιότητα του εταίρου του Συμβουλίου της Ευρώπης, που αναφέρονται σε έναν κατάλογο της Κυβερνητικής Επιτροπής του Κοινωνικού Χάρτη. Οι αναπηρικές οργανώσεις με την ιδιότητα του εταίρου είναι το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για την Αναπηρία, η οργάνωση για την νοητική υστέρηση Inclusion Europe, η οργάνωση για τον αυτισμό Autisme Europe, η διεθνής ομοσπονδία Hydrocephalus και Spina Bifida και η οργάνωση για την νοητικές διαταραχές Mental Health Europe.⁴¹

Στις 3 Μάιου του 1996, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης ανανεώθηκε προκειμένου να καλύψει έναν ευρύτερο αριθμό θεμάτων, όπως λόγω χάρη το δικαίωμα προστασίας των εργαζομένων σε περιπτώσεις που τερματίζεται η εργασία ή πτωχεύει ο εργοδότης, το δικαίωμα της αξιοπρέπειας στην εργασία, το δικαίωμα συνδυασμού των επαγγελματικών και οικογενειακών ευθυνών, την προστασία των αντιπροσώπων τους, το δικαίωμα προστασίας από την πενία και τον κοινωνικό αποκλεισμό καθώς και το δικαίωμα της στέγασης.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του 1961 δεν περιείχε κάποια ξεκάθαρη διάταξη για ίση μεταχείριση ή κατά των διακρίσεων⁴², παρόλο που το Προοίμιο αναφέρει ότι «η απόλαυση των κοινωνικών δικαιωμάτων θα πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων, εθνική ή κοινωνική καταγωγή.» Ωστόσο, τα κράτη μέλη ανέλαβαν την ευθύνη να «προστατεύουν αποτελεσματικά το δικαίωμα των εργαζομένων στη μη υποχρεωτική εργασία», όπως ορίζει το άρθρο 1 παρ. 2 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

---

⁴⁰ Στην περίπτωση των εθνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, απαιτείται μια δήλωση του Κράτους μέλους ότι αναγνωρίζει αυτό το δικαίωμα.

⁴¹ Ρούκουνας Εμ., *Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, Αθήνα 1995, σελ. 204.

⁴² Το άρθρο 4 παρ. 3 ωστόσο αναγνωρίζει «το δικαίωμα των ανδρών και γυναικών εργαζομένων σε «ισότιμη αμοιβή για εργασία ίσης αξίας».

Η πρώην Επιτροπή των Εμπειρογνομόνων και πλέον Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων ερμήνευσε αυτό το άρθρο συνδυαστικά με το Προοίμιο , ως απαγόρευση είτε άμεση είτε έμμεση, σχετική με την εργασία.⁴³ Σύμφωνα με αυτήν θα μπορούσε να παραχωρηθεί σχετικά μεγαλύτερη προστασία σε περιπτώσεις όπως το φύλο ή την φυλετική ή την εθνοτική καταγωγή. Τα κράτη που έχουν υπογράψει αυτή τη διάταξη οφείλουν κατά τη γνώμη της επιτροπής, να κατοχυρώνονται βάσει νομικών μέτρων όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της απαγόρευσης των διακρίσεων, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο σε όλα τα πρόσωπα τα οποία καλύπτονται απ' τον ευρωπαϊκό κοινωνικό χάρτη και είναι υπήκοοι των κρατών που υπέγραψαν τη συγκεκριμένη διάταξη των κρατών-μελών του, αλλά όχι υπήκοοι τρίτων χωρών , ότι θα έχουν πρόσβαση στην εργασία και θα είναι αποδεκτές διακριτικής μεταχείρισης.

Ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του 1996 πρόσθεσε δύο σημαντικές τροποποιήσεις σχετικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων. Κατ' αρχάς, στο Μέρος V προστέθηκε το Άρθρο E, σύμφωνα με το οποίο «η εξάσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται από αυτόν τον Χάρτη θα διασφαλίζεται χωρίς διάκριση οφειλόμενη σε λόγο όπως φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, υγεία, σύνδεσμο με εθνική μειονότητα, γέννηση ή άλλη κατάσταση».⁴⁴

Στην απόφασή της σχετικά με τη συλλογική προσφυγή No. 13/2002 της οργάνωσης Autisme Europe κατά Γαλλίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων αποφάσισε ότι η Γαλλία είχε παραβιάσει τα Άρθρα 15 παρ. 1 (που αναφέρεται στην υποχρέωση του Κράτους να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να παρέχει στα άτομα με αναπηρία καθοδήγηση, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση) και 17 παρ. 1 (που παραθέτει τα κριτήρια για την αποτελεσματική άσκηση αυτού του δικαιώματος, με την καθιέρωση και διατήρηση φορέων και υπηρεσιών αποτελεσματικών και επαρκών για το σκοπό αυτό) του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, είτε αυτοτελώς είτε σε συνδυασμό με το άρθρο E (που απαγορεύει τις διακρίσεις). Οι λόγοι της παραβίασης αυτών των διατάξεων από τη Γαλλία, όπως δέχτηκε η Επιτροπή, ήταν εξαιτίας του γεγονότος ότι η αναλογία παιδιών με αυτισμό που

⁴³ *Concl. 2002, παρ. 22-28 (Γαλλία).*

⁴⁴ *Concl. 2002, παρ. 22-28 (Γαλλία).*

σπούδαζαν είτε σε γενικά είτε σε ειδικά σχολεία είναι πολύ κατώτερη από αυτή των άλλων παιδιών, είτε υγιή είτε με αναπηρία, και εξαιτίας της χρόνιας έλλειψης φροντίδας και υπηρεσιών υποστήριξης για τους αυτιστικούς ενήλικες.

Στο σκεπτικό αυτής της απόφασης η Επιτροπή τόνισε ότι η εισαγωγή του Άρθρου E ως ξεχωριστού άρθρου του Αναθεωρημένου Χάρτη καταδεικνύει την αυξημένη σημασία που έδωσε ο νομοθέτης στην αρχή της μη διάκρισης σχετικά με την απόλαυση των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στο Χάρτη, και ότι αυτή η διάταξη θα πρέπει να διαβάζεται σε αναλογία με το Άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο αφορά την προστασία από τις διακρίσεις στην εξάσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, παρόλο που το Άρθρο E του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη δεν έχει αυτοτελή ύπαρξη (καθώς μπορεί να προταθεί μόνο σε συνδυασμό με κάποια άλλη ουσιώδη διάταξη του Χάρτη), ωστόσο η προστασία που παρέχει είναι πολύ πιο ευρεία από αυτή του Άρθρου 14 της ΕΣΔΑ, λόγω του ότι ο Χάρτης καλύπτει πολύ περισσότερα δικαιώματα, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα στην εργασία, στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, στην προστασία της υγείας, στην κοινωνική πρόνοια για τους ηλικιωμένους, στην προστασία από την πενία και τον κοινωνικό αποκλεισμό, ή το δικαίωμα στη στέγαση.

Η Επιτροπή επίσης ανέφερε την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση *Θλιμμένος κατά Ελλάδας* αναφέροντας ότι η αρχή της μη διάκρισης παραβιάζεται ακόμη και όταν τα κράτη χωρίς μια αντικειμενική και λογική αιτιολόγηση δεν επιτυγχάνουν την διαφορετική μεταχείριση ατόμων των οποίων οι καταστάσεις είναι ουσιαστικά διαφορετικές, καταλήγοντας στο ότι η ανθρώπινη διαφορετικότητα σε μία κοινωνία δημοκρατική δεν πρέπει να κρίνεται θετικά αλλά και να αντιμετωπίζεται με σοφία, ούτως ώστε να διασφαλίζεται ισότητα ρεαλιστική και αποτελεσματική. Η Επιτροπή τέλος έκρινε ότι το Άρθρο E του Χάρτη όχι μόνο απαγορεύει την άμεση διάκριση αλλά και όλες τις μορφές της έμμεσης διάκρισης, η οποία μπορεί να προκύψει από την αποτυχία να ληφθούν υπόψη έγκαιρα και με θετικό τρόπο όλες οι σχετικές διαφορές ή την αποτυχία να υιοθετηθούν επαρκή μέτρα για να διασφαλιστεί ότι τα δικαιώματα και τα συλλογικά πλεονεκτήματα που παρέχονται σε όλους είναι πραγματικά προσβάσιμα και από όλους.

Η δεύτερη σημαντική τροποποίηση του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη ήταν η τροποποίηση του Άρθρου 15 που αφορά τα άτομα με αναπηρία, ώστε να ενδυναμώσει το δικαίωμά τους στην ανεξαρτησία, κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας, ξεπερνώντας μια προσέγγιση επικεντρωμένη, σύμφωνα με το αρχικό άρθρο του 1961, στην αποκατάσταση και κοινωνική ένταξη. Ειδικότερα, το άρθρο αυτό έχει ως εξής:⁴⁵

Άρθρο 15 – Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξαρτησία, κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας

Με σκοπό τη διασφάλιση στα άτομα με αναπηρία, ανεξάρτητα από την ηλικία, τη φύση και την προέλευση της αναπηρίας τους, της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ενσωμάτωση και τη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας, τα συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν, ιδιαίτερα:

1. να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να παράσχουν στα άτομα με αναπηρία καθοδήγηση, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση στο πλαίσιο γενικών σχεδίων όπου είναι δυνατόν ή, όπου αυτό δεν είναι δυνατό, μέσω εξειδικευμένων φορέων, δημοσίων ή ιδιωτικών.
2. να προωθήσουν την πρόσβασή τους στην εργασία μέσω όλων των μέτρων που ενθαρρύνουν τους εργοδότες να προσλάβουν και να κρατήσουν στην εργασία άτομα με αναπηρία στο συνηθισμένο εργασιακό περιβάλλον και να προσαρμόσουν τις συνθήκες εργασίας στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία ή, όπου αυτό δεν είναι δυνατόν λόγω της αναπηρίας, με τη ρύθμιση ή τη δημιουργία προστατευόμενης απασχόλησης βάσει της βαρύτητας της αναπηρίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τέτοια μέτρα μπορεί να απαιτήσουν προσφυγή σε εξειδικευμένη τοποθέτηση και υπηρεσίες υποστήριξης,
3. να προωθήσουν την πλήρη κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή τους στη ζωή της κοινότητας ειδικότερα μέσω μέτρων, συμπεριλαμβανομένων τεχνικών βοηθημάτων, που στοχεύουν να ξεπεραστούν τα εμπόδια στην επικοινωνία και την κινητικότητα διευκολύνοντας την πρόσβαση στη μεταφορά, στην κατοικία, στις πολιτιστικές δραστηριότητες και στον ελεύθερο χρόνο.

⁴⁵ *Concl. 2003-1, p. 159 (France – Article 15 para. 1); Concl. 2003-1, p. 292 (Italy – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 498 (Slovenia – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 608 (Sweden – Article 15 para. 1).*

Στις πρώτες επεξηγήσεις του αναθεωρημένου Άρθρου 15 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων σχολίασε ότι αυτή η διάταξη «προωθεί την αλλαγή στην πολιτική της αναπηρίας που έχει πραγματοποιηθεί την τελευταία δεκαετία πέρα από την πρόνοια και τον διαχωρισμό προς την ένταξη και επιλογή», θεωρώντας ότι το άρθρο αυτό ενσωματώνει μια απαίτηση για μη διάκριση. Η Επιτροπή έκρινε πως, δεδομένου ότι το Άρθρο 15 παρ. 1 του Αναθεωρημένου Χάρτη αναφέρει ρητά τη λέξη «εκπαίδευση», η ύπαρξη νομοθεσίας κατά των διακρίσεων είναι αναγκαία ως ένα σημαντικό εργαλείο για την προώθηση της ένταξης των παιδιών με αναπηρία σε γενικές εκπαιδευτικές δομές. Τέτοια νομοθεσία θα έπρεπε, τουλάχιστον, να απαιτεί μια πειστική δικαιολόγηση των ειδικών ή ξεχωριστών εκπαιδευτικών συστημάτων και να παρέχει μια αποτελεσματική αντιμετώπιση για αυτούς που αποκλείστηκαν παράνομα ή απομονώθηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν ένα αποτελεσματικό δικαίωμα στην εκπαίδευση.⁴⁶

Σχετικά με τη διάταξη της παραγράφου τρία, η οποία αναφέρει την ένταξη και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα, η επιτροπή θεωρεί πως η εν λόγω διάταξη ενσωματώνει την απαίτηση προκειμένου τα θετικά μέτρα να είναι σε θέση να επιτύχουν την πρόσβαση στη στέγαση, τη μεταφορά, τις επικοινωνίες, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, και τον ελεύθερο χρόνο. Επιπροσθέτως η επιτροπή απαιτεί την συμβολή των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων στο σχεδιασμό και τη διαρκή ανανέωση των θετικών μέτρων δράσης.⁴⁷, η δε παράγραφος 3 του Άρθρου 15 «απαιτεί την ύπαρξη νομοθεσίας κατά των διακρίσεων που να καλύπτει και την δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα σε τομείς όπως στέγαση, μεταφορές, επικοινωνίες, πολιτιστικές δραστηριότητες και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, όπως επίσης και αποτελεσματικά μέτρα για αυτούς που έχουν βιώσει παράνομη μεταχείριση».⁴⁸

---

⁴⁶ *Concl. 2003-1, p. 159 (France – Article 15 para. 1); Concl. 2003-1, p. 292 (Italy – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 498 (Slovenia – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 608 (Sweden – Article 15 para. 1).*

⁴⁷ *Concl. 2003-1, p. 168 (France – Article 15 para. 3); Concl. 2003-1, p. 507 (Slovenia – Article 15 para. 3).*

⁴⁸ *Concl. 2003-1, p. 170 (France – Article 15 para. 3); Concl. 2003-1, p. 298 (Italy – Article 15 para. 3); Concl. 2003-2, p. 508 (Slovenia – Article 15 para. 3); Concl. 2003-2, p. 614 (Sweden – Article 15 para. 3).*

3.2 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1993)

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1993) (που περιλαμβάνεται τώρα στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης), η οποία επικεντρώνεται στον ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο και στη συμφωνία όσον αφορά στην κοινωνική πολιτική, εγκρίθηκε από όλα τα κράτη μέλη εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο. Η έννοια της καταπολέμησης των διακρίσεων θεσπίστηκε μέσα από το δικαίωμα της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων, συμπεριλαμβάνοντας και τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στην εισαγωγή νέων βάσεων για ανάληψη δράσης.

Το Ψήφισμα για την Εξίσωση των Ευκαιριών των Ατόμων με Αναπηρία επικυρώθηκε επίσης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μετά από την έγκριση των Πρότυπων Κανόνων του ΟΗΕ το 1993.⁴⁹

3.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Εάν ανατρέξουμε στην ιστορία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, διαπιστώνουμε ότι οι Συνθήκες, ξεκινώντας από τη Συνθήκη του Παρισιού, το 1951, με την οποία ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και τις Συνθήκες της Ρώμης, το 1957, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Euratom), επιδέχτηκαν συστηματικές τροποποιήσεις, μεταβολές και επεκτάσεις και ότι προστέθηκαν νέες περιοχές ευθυνών. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, που ψηφίστηκε το 1992 και επικυρώθηκε αργότερα κάτω από αντίξοες συνθήκες, καθόρισε συγκεκριμένη ημερομηνία αναθεώρησης όλων όσων είχαν συμβάλει στην περαιτέρω προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας - η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μετατράπηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη (ΔΔ), που άρχισε το Μάρτιο του 1996, προετοίμασε το έδαφος για την επόμενη αναθεώρηση της Συνθήκης. Οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι στη Διάσκεψη χρησιμοποίησαν ως βάση για τις συζητήσεις τους μια έκθεση της Ομάδας Μελέτης που συμπεριλάμβανε αρχικά έκκληση για μια ρήτρα κατά των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, η οποία στη συνέχεια παραλείφθηκε στο πρώτο σχέδιο

---

⁴⁹ *Εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα συνταγματικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, Σταυρούλα Κουστενη, 2011*

Συνθήκης γιατί θεωρήθηκε, μεταξύ άλλων, δράση που αφορά τα προβλήματα που προκύπτουν από τη νομοθεσία της ενιαίας αγοράς.⁵⁰

3.4 Η Διακήρυξη της Μαδρίτης (2002)

Τη διακήρυξη της Μαδρίτης υιοθέτησαν περισσότεροι από 600 συμμετέχοντες, από 34 διαφορετικές χώρες, κατά τη διάρκεια του ευρωπαϊκού συνεδρίου για Άτομα Με Αναπηρία, το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Μαδρίτη το Μάρτιο του 2002. Η διακήρυξη έχει ως στόχο την δημιουργία ενός εννοιολογικού πλαισίου δράσης σε όλα τα επίπεδα για το ευρωπαϊκό έτος ατόμων με αναπηρία. Η διακήρυξη της Μαδρίτης άρχισε με την ανάλυση της κατάστασης των ατόμων με αναπηρία στην Ευρωπαϊκή Ένωση που πολύ συχνά αντιμετωπίζουν διακρίσεις, αποκλεισμό από τον κοινωνικό περίγυρο και ένδεια.

Προτείνει ένα όραμα το οποίο θα βοηθήσει έτσι ώστε τα Άτομα Με Αναπηρία να μην εκλαμβάνονται ως ασθενείς ούτε ως αντικείμενα ελεημοσύνης, αλλά ως πολίτες ανεξάρτητοι απολύτως ενταγμένοι στο κοινωνικό σύστημα. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό το όραμα η διακήρυξη της Μαδρίτης αναπτύσσει ένα πρόγραμμα και προτείνει ειδικές δραστηριότητες, στις οποίες όλοι όσοι συνδέονται ως παράγοντες έχουν να διαδραματίσουν ένα αξιόλογο ρόλο. Οι τοπικές και εθνικές αρχές, οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, οι εργοδότες, τα ΜΜΕ, οι διδάσκοντες, οι γονείς, και όλοι όσοι παίρνουν αποφάσεις δύναται να συμβάλουν σε αυτή τη διαδικασία που πρόκειται να οδηγήσει στην πραγματική εξίσωση των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών.⁵¹

3.5 Το Συμβούλιο της Ευρώπης και η ευρωπαϊκή σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι διακυβερνητικός οργανισμός (ΔΚΟ) ο οποίος συστάθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο με σκοπό την προαγωγή, μεταξύ άλλων, του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής ανάπτυξης (βλ. προοίμιο και άρθρο 1 του καταστατικού του Συμβουλίου

---

⁵⁰ *Εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα συνταγματικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, Σταυρούλα Κουστενη, 2011*

⁵¹ *Εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα συνταγματικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, Σταυρούλα Κουστενη, 2011*

της Ευρώπης).

Με σκοπό την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων, τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης θέσπισαν την ΕΣΔΑ, την πρώτη μεταξύ των σύγχρονων συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία βασιζόταν στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των Ηνωμένων Εθνών. ΗΕΣΔΑ επιβάλλει στα μέλη της τη νομικώς δεσμευτική υποχρέωση να διασφαλίζουν μια σειρά ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους τους ανθρώπους που βρίσκονται εντός της δικαιοδοσίας τους (όχι μόνο, δηλαδή, στους πολίτες τους). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο εκδικάζει υποθέσεις κατά κρατών μελών, παρακολουθεί την εφαρμογή της ΕΣΔΑ (αρχικά αυτό γινόταν με τη βοήθεια μιας επιτροπής). Η υπογραφή της ΕΣΔΑ είναι απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε χώρα που επιθυμεί να προσχωρήσει στο Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο αριθμεί επί του παρόντος 47 μέλη.⁵²

Από τη θέσπισή της το 1950, η ΕΣΔΑ έχει υποστεί διάφορες τροποποιήσεις και προσθήκες μέσω εγγράφων που είναι γνωστά ως «πρωτόκολλα». Η σημαντικότερη δικονομική τροποποίηση που υπέστη η ΕΣΔΑ ήταν το πρωτόκολλο 11 (1994), το οποίο μετέτρεψε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) σε μόνιμο και πλήρους απασχόλησης όργανο καταργώντας ταυτόχρονα την επιτροπή. Επιδίωξη του εν λόγω πρωτοκόλλου ήταν να βοηθήσει τους μηχανισμούς της ΕΣΔΑ να αντεπεξέλθουν αποτελεσματικά στην αύξηση του όγκου των υποθέσεων που θα προέκυπτε λόγω της προσχώρησης στο Συμβούλιο της Ευρώπης κρατών της Ανατολικής Ευρώπης μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και τη διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.⁵³

Η απαγόρευση των διακρίσεων κατοχυρώνεται με το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ1, το οποίο διασφαλίζει την ίση μεταχείριση όσον αφορά την απόλαυση των λοιπών δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η σύμβαση. Το πρωτόκολλο 12 (2000) της ΕΣΔΑ, το οποίο δεν έχει

---

⁵² *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010*

⁵³ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010*

κυρωθεί ακόμη από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ2, επεκτείνει ακόμη περισσότερο το πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης των διακρίσεων διασφαλίζοντας την ίση μεταχείριση όσον αφορά την απόλαυση όλων ανεξαιρέτως των δικαιωμάτων (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων που αναγνωρίζουν οι εθνικές νομοθεσίες). Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει το πρωτόκολλο, το τελευταίο ήταν καρπός της επιθυμίας ενίσχυσης της προστασίας από τις διακρίσεις, η οποία θεωρείτο βασική συνιστώσα της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πρωτόκολλο προέκυψε ιδίως από συζητήσεις που αφορούσαν τους τρόπους ενίσχυσης της ισότητας των φύλων και της φυλετικής ισότητας.

Πιο συγκεκριμένα, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του 1996 προασπίζει το δικαίωμα της ισότητας των ευκαιριών αλλά και της ίσης μεταχείρισης σε θέματα εργασίας, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο προστασία από τις διακρίσεις λόγω φύλου. Επιπλέον προστασία από τις διακρίσεις παρέχουν η σύμβαση – πλαίσιο που σχετίζονται με την προστασία των εθνικών μειονοτήτων και οι συμβάσεις του συμβουλίου της Ευρώπης για πράξεις κατά της διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων και για την πρόσβαση σε επίσημα έγγραφα. Το πρωτόκολλο της σύμβασης για την εγκληματικότητα στον κυβερνοχώρο παρέχει επίσης προστασία ενάντια της προώθησης των διακρίσεων. Είναι εύληπτο ότι το ζήτημα της απαγόρευσης των διακρίσεων επηρεάζει καθοριστικά τα νομοθετικά κείμενα και τη μορφή αυτών, που έχουν θεσπιστεί από το συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς θεωρείται βασική ελευθερία η οποία πρέπει να προασπίζεται.⁵⁴

3.6 Δήλωση της Μάλαγας σχετικά με τα Άτομα με αναπηρία

Το 1992, μετά την πρώτη Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Υπουργών, αρμόδιων για τις πολιτικές για τα άτομα με αναπηρία, υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών η Σύσταση αρ. R (92) 6, σχετικά με μια συνεπή πολιτική για τα άτομα με αναπηρία.

Αυτή η πρωτοποριακή Σύσταση επηρέασε τις πολιτικές ατόμων με αναπηρία για περισσότερο από δέκα έτη και προέτρεψε τη δημιουργία νέων συνοπτικών πολιτικών σχεδίων που έχουν ωφελήσει θετικά τα άτομα με αναπηρία, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και διεθνώς.

---

⁵⁴ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

Εντούτοις, σημαντικές αλλαγές έχουν λάβει χώρα στην κοινωνία και νέες στρατηγικές απαιτούνται προκειμένου να προχωρήσει περαιτέρω μια προσέγγιση βασισμένη στα κοινωνικά και ανθρώπινα δικαιώματα, όσον αφορά στα ζητήματα των ατόμων με αναπηρία, κατά την επόμενη δεκαετία.

Το Μάιο του 2003, στη Δεύτερη Ευρωπαϊκή Υπουργική Διάσκεψη, που πραγματοποιήθηκε στη Μάλαγα της Ισπανίας, οι αρμόδιοι για τις πολιτικές για τα άτομα με αναπηρία Υπουργοί υιοθέτησαν την Υπουργική Δήλωση της Μαλάγας σχετικά με τα Άτομα με Αναπηρία «Προοδεύοντας προς την πλήρη συμμετοχή ως πολίτες».

Περιγράφηκε εκτενώς μια κατάλληλη στρατηγική, προκειμένου να διαμορφώσει ένα Πρόγραμμα Δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Άτομα με Αναπηρία, το οποίο στόχευσε στην προώθηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη.⁵⁵

---

⁵⁵Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

4.1 Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), η οποία ξεκίνησε αρχικά ως διακυβερνητικός οργανισμός, είναι σήμερα ξεχωριστή νομική προσωπικότητα, αποτελούμενη επί του παρόντος από 27 κράτη μέλη. ΗΕΕ προέρχεται από τρεις ξεχωριστούς διακυβερνητικούς οργανισμούς (ΔΚΟ) (γνωστούς ως «Ευρωπαϊκές Κοινότητες») που είχαν συσταθεί τη δεκαετία του 1950 με αντικείμενο την ενεργειακή ασφάλεια και τις ελεύθερες συναλλαγές.⁵⁶

Η κύρια επιδίωξη των ευρωπαϊκών κοινοτήτων ήταν η τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης η οποία θα επιτυγχανόταν μέσω της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών, κεφαλαίων, προσώπων και υπηρεσιών. Προκειμένου να διαμορφωθούν ισότιμοι όροι ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών-μελών, η αρχική συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (1957) περιείχε διάταξη η οποία απαγόρευε τις διακρίσεις λόγω φύλου στον τομέα της απασχόλησης. Μέσω αυτής της διάταξης απαγορεύεται ουσιαστικά στα κράτη-μέλη να αποκτούν πλεονέκτημα ανταγωνιστικό, σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη παρέχοντας χαμηλές αμοιβές ή λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες εργασίας στις γυναίκες. Παρόλο που η συγκεκριμένη νομοθεσία εξελίχθηκε σημαντικά και συμπεριέλαβε τομείς όπως οι συντάξεις, η εγκυμοσύνη και τα συστήματα υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, μέχρι και το 2000 η κοινοτική νομοθεσία σχετικά με τις διακρίσεις υλοποιούνταν μόνο στον τομέα της απασχόλησης και της κοινωνικής ασφάλισης, και κάλυπτε μόνο τις διακρίσεις λόγω φύλου.⁵⁷

Κατά τη δεκαετία του 1990, ασκήθηκαν έντονες πιέσεις από διάφορες ομάδες που εκπροσωπούσαν το δημόσιο συμφέρον για την επέκταση της απαγόρευσης των διακρίσεων στη νομοθεσία της ΕΕ, έτσι ώστε να καλύπτονται και άλλοι τομείς όπως η φυλή και η εθνοτική καταγωγή, ο γενετήσιος προσανατολισμός, οι θρησκευτικές

⁵⁶ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010*

⁵⁷ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010*

πεποιθήσεις, η ηλικία και η αναπηρία. Οι φόβοι περί επανεμφάνισης κινημάτων ακραίου εθνικισμού σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ έδωσαν την αναγκαία πολιτική ώθηση στους ηγέτες να επιτρέψουν την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, εκχωρώντας έτσι στην Κοινότητα νομοθετικές αρμοδιότητες στους εν λόγω τομείς.⁵⁸

Το 2000 θεσπίστηκαν δύο οδηγίες: η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση, η οποία απαγόρευε τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, θρησκευτικών πεποιθήσεων, ηλικίας και αναπηρίας στον τομέα της απασχόλησης, και η οδηγία για τη φυλετική ισότητα, η οποία απαγόρευε τις διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής στον τομέα της απασχόλησης, αλλά και όσον αφορά την πρόσβαση στο σύστημα πρόνοιας και στην κοινωνική ασφάλιση, και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Πρόκειται για σημαντική επέκταση του πεδίου εφαρμογής της νομοθεσίας της ΕΕ κατά των διακρίσεων, με την οποία αναγνωριζόταν ότι απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσουν τα άτομα να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητες τους στην αγορά εργασίας ήταν, μεταξύ άλλων, να διασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβασή τους σε τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση και η στέγαση. Το 2004, η οδηγία για την ισότητα των φύλων στον τομέα των αγαθών και υπηρεσιών επέκτεινε την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου στον τομέα των αγαθών και των υπηρεσιών. Ωστόσο, η προστασία από τις διακρίσεις λόγω φύλου δεν αντιστοιχεί ακριβώς στο πεδίο της προστασίας που παρέχει η οδηγία για τη φυλετική ισότητα, καθώς η οδηγία για την ισότητα των φύλων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης κατοχυρώνει την ίση μεταχείριση μόνο στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης και όχι στο ευρύτερο σύστημα πρόνοιας, όπως στην κοινωνική προστασία και στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και στην εκπαίδευση.⁵⁹

Προστασία από τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, θρησκευτικών πεποιθήσεων, αναπηρίας και ηλικίας παρέχεται μέχρι στιγμής μόνο στον τομέα της απασχόλησης. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συζητούν, όμως, επί του παρόντος πρόταση περί επέκτασης της προστασίας από τις προαναφερθείσες διακρίσεις στον τομέα της

---

⁵⁸ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

⁵⁹ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες (γνωστή ως «οριζόντια οδηγία»)⁶⁰.

4.2 Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι πρωταρχικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν έκαναν καμία μνεία σε ανθρώπινα δικαιώματα ή στην προστασία αυτών. Κανείς δεν είχε αναλογιστεί ότι η δημιουργία χώρου ελεύθερων συναλλαγών στην Ευρώπη θα ήταν σε θέση να έχει αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα. Καθώς ωστόσο ξεκίνησαν να παραπέμπονται ενώπιον του δικαστηρίου των ευρωπαϊκών κοινοτήτων υποχρεώσεις που αφορούσαν πιθανές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξαιτίας του κοινοτικού δικαίου, το ΔΕΚ ανέπτυξε νομολογιακό δίκαιο γνωστό ευρέως ως ‘γενικές αρχές’ του κοινοτικού δικαίου 6. Σύμφωνα με το ΔΕΚ, οι εν λόγω γενικές αρχές αντικατοπτρίζουν το περιεχόμενο των διατάξεων περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που περιέχονται στα διάφορα εθνικά συντάγματα και στις συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως δε στην ΕΣΔΑ. Το ΔΕΚ έχει δηλώσει ότι σκοπεύει να μεριμνήσει για τη συμμόρφωση του κοινοτικού δικαίου με τις εν λόγω αρχές.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της, αναγνωρίζοντας ότι οι κοινοτικές πολιτικές έχουν ενδεχομένως αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην προσπάθεια μείωσης της απόστασης μεταξύ ΕΕ και πολιτών, θέσπισαν το 2000 τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον εν λόγω Χάρτη παρατίθεται κατάλογος ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο οποίος έχει βασιστεί σε μεγάλο βαθμό στα δικαιώματα που αναγνωρίζουν τα συντάγματα των κρατών μελών, η ΕΣΔΑ και οι οικουμενικές συνθήκες των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού. Ο Χάρτης, έτσι όπως θεσπίστηκε το 2000, είχε απλώς τη μορφή «διακήρυξης», δεν ήταν, δηλαδή, νομικά δεσμευτικός. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (το βασικό όργανο που προτείνει τη θέσπιση νέας νομοθεσίας της ΕΕ) έχει δηλώσει ότι θα μεριμνά για τη συμμόρφωση των προτάσεών της με τον Χάρτη.⁶¹

Με την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, το καθεστώς του Χάρτη τροποποιήθηκε και ο τελευταίος κατέστη πλέον νομικά δεσμευτικός. Ως εκ τούτου, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ οφείλουν να συμμορφώνονται με τις διατάξεις του. Με τις

⁶⁰ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης., 2010*

⁶¹ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης., 2010*

διατάξεις του Χάρτη οφείλουν να συμμορφώνονται και τα κράτη μέλη, όμως μόνο όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ. Ο περιορισμός αυτός επαναδιατυπώνεται ρητώς σε πρωτόκολλο του Χάρτη το οποίο αφορά την Τσεχική Δημοκρατία, την Πολωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Το άρθρο 21 του χάρτη απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση για διάφορους λόγους ένα θέμα το οποίο, αναπτύσσεται διεξοδικά στο εν λόγω εγχειρίδιο. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα δύνανται να υποβάλλουν καταγγελίες σχετικά με τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής ένωσης ή με την εθνική νομοθεσία μέσω της οποίας υλοποιείται το δίκαιο της Ευρωπαϊκής ένωσης, εάν θεωρούν ότι δεν συμμορφώνονται με τις διατάξεις του Χάρτη. Τα εθνικά δικαστήρια δύνανται να ζητούν οδηγίες σχετικά με την σωστή ερμηνεία του δικαίου της Ευρωπαϊκής ένωσης από το ΔΕΚ μέσω μιας ειδικής διαδικασίας έκδοσης προδικαστικής απόφασης που προβλέπει το άρθρο 267 της συνθήκης σχετικά με τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής ένωσης.⁶²

4.3 Προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ευρωπαϊκή σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου

Επί του παρόντος το δίκαιο της ΕΕ και η ΕΣΔΑ συνδέονται στενά μεταξύ τους. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν υπογράψει την ΕΣΔΑ. Όπως προαναφέρθηκε, το ΔΕΚ στηρίζεται σημαντικά στην ΕΣΔΑ για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δυνάμει του δικαίου της ΕΕ. Αλλά και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αντικατοπτρίζει όλα τα δικαιώματα που αναγνωρίζει η ΕΣΔΑ (χωρίς όμως να περιορίζεται σε αυτά). Συνεπώς, η νομοθεσία της ΕΕ είναι σε μεγάλο βαθμό ευθυγραμμισμένη με την ΕΣΔΑ, παρότι η ΕΕ δεν έχει καταστεί ακόμη μέρος της. Ωστόσο, εάν κάποιο άτομο επιθυμεί να υποβάλει καταγγελία εις βάρος της ΕΕ λόγω της αδυναμίας της να διασφαλίσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν δύναται να την παραπέμψει ως αυτοτελή οντότητα ενώπιον του ΕΔΔΑ. Αντιθέτως, μπορεί είτε να υποβάλει καταγγελία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, τα οποία μπορούν στη συνέχεια να παραπέμψουν την υπόθεση στο ΔΕΚ μέσω της ειδικής διαδικασίας για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, είτε να

---

⁶² *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010*

υποβάλει έμμεσα καταγγελία εις βάρος της ΕΕ ενώπιον του ΕΔΔΑ ασκώντας προσφυγή κατά κάποιου κράτους μέλους.⁶³

Η συνθήκη της Λισαβόνας περιέχει διάταξη με την οποία δίδεται εντολή στην ΕΕ να προσχωρήσει στην ΕΣΔΑ ιδίω δικαιώματι, ενώ το πρωτόκολλο 14 της ΕΣΔΑ επιφέρει τροποποιήσεις στην ΕΣΔΑ ώστε να καταστεί δυνατή η εν λόγω προσχώρηση. Οι επιπτώσεις αυτής της εξέλιξης στην πράξη, και συγκεκριμένα η μελλοντική σχέση μεταξύ του ΔΕΚ και του ΕΔΔΑ, δεν είναι ακόμη ξεκάθαρες, καθώς οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της ΕΕ προβλέπεται να διαρκέσουν αρκετά χρόνια. Το βέβαιο είναι ότι θα επιτρέψει τουλάχιστον στα άτομα να παραπέμπουν την ΕΕ απευθείας ενώπιον του ΕΔΔΑ όταν παραβιάζει την ΕΣΔΑ.⁶⁴

4.4 Πρόσφατες αλλαγές στην ευρωπαϊκή ένωση

Η τελευταία δεκαετία διακρίνεται για τις σημαντικές πολιτικές, οικονομικές, και τεχνολογικές μεταβολές στην Ευρώπη. Τόσο οι ευκαιρίες όσο και οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, όπως η ανάπτυξη της τεχνολογίας της ενημέρωσης και των επικοινωνιών, τα μεταβαλλόμενα σχέδια απασχόλησης και ανεργίας, υγείας και δημογραφίας, μετανάστευσης και της μετάβασης της οικονομίας και της αγοράς μετασχηματίζουν την περιοχή. Αρκετές από αυτές τις μεταβολές ήταν θετικές και έχουν αυξήσει τις προσδοκίες και τις ελπίδες αρκετών ανθρώπων.

Έχουμε σταματήσει να βλέπουμε το άτομο με αναπηρία ως έναν ασθενή που έχει ανάγκη από φροντίδα, ως ένα άτομο το οποίο δεν συμβάλλει στην κοινωνία, και πλέον το αντιμετωπίζουμε ως άτομο που χρειάζεται να αρθεί κάθε τροχοπέδη προκειμένου να πάρει μια δικαιωματική θέση ως συμμετοχικό μέλος της κοινωνίας. Τέτοιου είδους εμπόδια περιλαμβάνουν νοοτροπίες και κοινωνικά, νομικά και περιβαλλοντικά εμπόδια. Πρέπει επομένως να διευκολύνουμε περαιτέρω τη μετατόπιση του προτύπου, από το παλαιό ιατρικό πρότυπο της αναπηρίας σε ένα πρότυπο το οποίο βασίζεται σε κοινωνικά και ανθρώπινα δικαιώματα.

Εστιάζουμε πλέον στο άτομο ως κεντρικό σημείο με μία συνεπή, ολοκληρωμένη

---

⁶³ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης., 2010*

⁶⁴ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης., 2010*

προσέγγιση που σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις βασικές ελευθερίες και την αξιοπρέπεια κάθε ατόμου με αναπηρία. Επομένως υπήρξε μεταβολή σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες ώστε να προωθήσουν ενεργές πολιτικές που εξουσιοδοτούν το μεμονωμένο άτομο με αναπηρία έτσι ώστε να ελέγχει τη ζωή του. Ταυτόχρονα ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων και ιδιαίτερα εκείνων που ασχολούνται με τα άτομα με αναπηρία στην κοινωνία, έχει μεταβληθεί. Οι εν λόγω οργανώσεις έχουν γίνει πλέον συνεργάτες των κυβερνήσεων και των ατόμων με αναπηρία και υποστηρίζουν ως φορείς παροχής υπηρεσιών ή ως πηγές εξειδικευμένης γνώσης και ικανότητας.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της βιοτεχνολογίας και της δυνητικής χρήσης της έχουν δημιουργήσει ανησυχίες μεταξύ των ατόμων με αναπηρία, σε σημείο που ακόμη και το δικαίωμα στη ζωή είναι μερικές φορές υποκείμενο σε αμφισβήτηση.⁶⁵

4.5 Πρόγραμμα δράσης 2006-2015 για τα άτομα με αναπηρία στην Ε.Ε

4.5.1 Θεμελιώδεις αρχές προγράμματος

Τα κράτη μέλη θα συνεχίσουν να προασπίζονται τα δικαιώματα των ανθρώπων, προκειμένου να βελτιώσουν την ανεξαρτησία, την ελευθερία επιλογής και την ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία ούτως ώστε να αυξήσουν την επίγνωση της αναπηρίας ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας.

Λήφθηκαν δεόντως υπόψη οι σχετικές υφιστάμενες Ευρωπαϊκές και διεθνείς επίσημες πράξεις, οι συνθήκες και τα σχέδια, ιδιαίτερα οι εξελίξεις σε σχέση με το σχέδιο της διεθνούς σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Η Νέα Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Κοινωνική Συνοχή (2004) επισημαίνει ότι πρέπει να υπάρξει ιδιαίτερη δέσμευση προκειμένου να διασφαλιστεί η πρόσβαση στα ανθρώπινα δικαιώματα για τους ανθρώπους που κινδυνεύουν να γίνουν τρωτοί, όπως τα παιδιά και οι νέοι, οι μετανάστες και οι εθνικές μειονότητες, τα άτομα με αναπηρία και οι ηλικιωμένοι.

Το Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία αναγνωρίζει τη βασική αρχή ότι η κοινωνία έχει καθήκον έναντι όλων των πολιτών της να διασφαλίσει ότι οι συνέπειες της

---

⁶⁵ *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010*

αναπηρίας ελαχιστοποιούνται μέσω της ενεργούς υποστήριξης υγιών τρόπων ζωής, ασφαλέστερου περιβάλλοντος, επαρκούς υγειονομικής περίθαλψης, αποκατάστασης και υποστηρικτικών κοινοτήτων.⁶⁶

4.5.2 Στρατηγικοί στόχοι

Ο πρωταρχικός στόχος του Προγράμματος Δράσης για τα Άτομα Με Αναπηρία είναι να αποδειχθεί πρακτικό εργαλείο ούτως ώστε να αναπτυχθούν και να υλοποιηθούν στρατηγικές βιώσιμες, έτσι ώστε να επέλθει η πλήρης συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία και τελικά η ένταξη της αναπηρίας σε όλους τους τομείς πολιτικής των κρατών-μελών. Το Πρόγραμμα Δράσης έχει ως στόχο την ικανοποίηση ειδικών ανά χώρα συνθηκών, καθώς και τις διαδικασίες μετάπτωσης που λαμβάνει χώρα σε διάφορα κράτη μέλη.⁶⁷

Περιλαμβάνει συστάσεις λήψης συγκεκριμένων μέτρων σε εθνικό επίπεδο και, επίσης, φωτίζει απόψεις ευάλωτων ομάδων ατόμων με αναπηρία, τα οποία αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα εμπόδια και προβλήματα που απαιτούν μια ριζοσπαστική απάντηση.

Ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, παρέχοντας ποιοτικές και καινοτόμες υπηρεσίες και παγιώνοντας μέτρα που είναι ήδη σε ισχύ.

Το Πρόγραμμα Δράσης επιδιώκει να παράσχει μια χρήσιμη πηγή έμπνευσης για ιδιωτικές επιχειρήσεις, μη-κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους διεθνείς οργανισμούς. Θεωρεί τις μη-κυβερνητικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία αρμόδιους και ειδικούς συνεργάτες στη χάραξη πολιτικής, οι οποίες θα πρέπει να ερωτώνται ως συμμετέχοντες στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που έχουν επιπτώσεις στις ζωές τους. Η εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης θα ελέγχεται και θα αξιολογείται τακτικά, ώστε να προσδιορίζεται η πρόοδος σε

---

⁶⁶ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

⁶⁷ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

εθνικό επίπεδο, καθώς επίσης και προκειμένου να γίνονται γνωστές οι ορθές πρακτικές.⁶⁸

4.5.3 Κεντρικές γραμμές δράσης

Το Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει ένα ευρύ πεδίο, που καλύπτει όλους τους βασικούς τομείς της ζωής των ατόμων με αναπηρία. Αυτοί οι βασικοί τομείς απεικονίζονται δεόντως σε 15 γραμμές δράσης που καθορίζουν τους βασικούς στόχους και τις συγκεκριμένες ενέργειες που πρόκειται να εφαρμοστούν από τα κράτη-μέλη.

Οι γραμμές δράσης είναι ο πυρήνας του Προγράμματος Δράσης. Καλύπτουν τις ακόλουθες περιοχές:

- Αριθ. 1: Συμμετοχή στην πολιτική και τη δημόσια ζωή
- Αριθ. 2: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή
- Αριθ. 3: Ενημέρωση και επικοινωνία
- Αριθ. 4: Εκπαίδευση
- Αριθ. 5: Απασχόληση, επαγγελματικός προσανατολισμός και κατάρτιση
- Αριθ. 6: Δομημένο περιβάλλον
- Αριθ. 7: Μέσα Μεταφοράς
- Αριθ. 8: Κοινωνική διαβίωση
- Αριθ. 9: Υγειονομική περίθαλψη
- Αριθ. 10: Αποκατάσταση
- Αριθ. 11: Κοινωνική προστασία

---

⁶⁸ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

- Αριθ. 12: Νομική προστασία
- Αριθ. 13: Προστασία κατά της βίας και της κακοποίησης
- Αριθ. 14: Έρευνα και ανάπτυξη και
- Αριθ. 15: Ευαισθητοποίηση.

Η συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή (αριθ. 1) και οι δημοκρατικές διαδικασίες είναι ουσιαστικά θέματα προκειμένου να αναπτυχθούν και να διατηρηθούν οι δημοκρατικές κοινωνίες. Τα Άτομα Με Αναπηρία οφείλουν να έχουν την ευκαιρία προκειμένου να επηρεάσουν το πεπρωμένο των κοινοτήτων τους. Είναι αρκετά σημαντικό δηλαδή τα Άτομα Με Αναπηρία να είναι σε θέση να ασκήσουν τα δικαιώματά τους να ψηφίζουν και να συμμετέχουν στα πολιτικά και δημόσια δρώμενα .⁶⁹

Για να ενσωματωθούν πλήρως στην κοινωνία, τα άτομα με αναπηρία πρέπει επίσης να είναι σε θέση να συμμετέχουν στην πολιτιστική ζωή (αριθ. 2) της παρούσας κοινωνίας. Κατάλληλα μέτρα θα πρέπει να ληφθούν προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες και συναναστροφές και μπορούν να αναπτύξουν και να χρησιμοποιήσουν το δημιουργικό και διανοητικό δυναμικό τους προς όφελος δικό τους και των κοινοτήτων τους.

Εν προκειμένω, η πρόσβαση στην ενημέρωση και την επικοινωνία (αριθ. 3) αποτελεί μια προϋπόθεση. Είναι σημαντικό οι δημόσιοι και ιδιωτικοί πάροχοι ενημέρωσης και επικοινωνίας να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Κατάλληλα μέτρα θα πρέπει να ληφθούν προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να λάβουν και να μεταδώσουν πληροφορίες, ισότιμα με τα άλλα μέλη της κοινωνίας.⁷⁰

Η ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση (αριθ. 4) αποτελεί μια θεμελιώδη απαίτηση για τη διασφάλιση της κοινωνικής ένταξης, καθώς επίσης και της ανεξαρτησίας για τα άτομα με

⁶⁹ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

⁷⁰ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

αναπηρία. Η εκπαίδευση θα πρέπει να καλύπτει όλα τα στάδια της ζωής, από την προσχολική εκπαίδευση έως την επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς επίσης και τη δια βίου μάθηση. Η επικρατούσα εκπαίδευση και τα εξειδικευμένα προγράμματα, ανάλογα με την περίπτωση, θα πρέπει να ενθαρρύνονται να συνεργαστούν προκειμένου να υποστηρίξουν τα άτομα με αναπηρία στις τοπικές κοινότητές τους. Μια επικρατούσα προσέγγιση μπορεί επίσης να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση και την κατανόηση της ανθρώπινης ποικιλομορφίας από τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Η απασχόληση, ο επαγγελματικός προσανατολισμός και η κατάρτιση (αριθ. 5) είναι βασικοί παράγοντες για την κοινωνική ένταξη και την οικονομική ανεξαρτησία των ατόμων με αναπηρία. Νομοθεσία, μέτρα και υπηρεσίες απαιτούνται προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότητα ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία, σε σχέση με την απόκτηση και τη διατήρηση μιας εργασίας. Η ίση πρόσβαση στην απασχόληση θα πρέπει να ενισχυθεί, συνδυάζοντας μέτρα κατά των διακρίσεων και θετικής δράσης και εντάσσοντας τα ζητήματα που σχετίζονται με την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στις πολιτικές απασχόλησης.

Ένα προσιτό, χωρίς εμπόδια δομημένο περιβάλλον (αριθ. 6) ενθαρρύνει τις ίσες ευκαιρίες, την ανεξάρτητη διαβίωση, την ενεργό συμμετοχή στην κοινότητα και την πρόσβαση στην απασχόληση. Εφαρμόζοντας τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού, μπορεί να καθιερωθεί ένα περιβάλλον το οποίο να είναι προσιτό σε άτομα με αναπηρία και μπορεί να αποφευχθεί η δημιουργία νέων εμποδίων.⁷¹

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή προσιτών μέσων μεταφοράς (αριθ. 7) σε όλα τα επίπεδα θα πρέπει να οδηγήσει σε μια ουσιαστική βελτίωση της προσβασιμότητας στις υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών για όλα τα άτομα με αναπηρία. Αυτό αποτελεί μια προϋπόθεση για την επίτευξη της ανεξαρτησίας, της πλήρους συμμετοχής στην αγορά εργασίας και της ενεργού συμμετοχής στην κοινότητα.

Τα Άτομα Με Αναπηρία οφείλουν να βρίσκονται σε θέση να ζήσουν όσο το δυνατό πιο ανεξάρτητα συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να επιλέξουν το πού και το πώς θα το πραγματοποιήσουν. Η ευκαιρίες για ανεξάρτητη διαβίωση και κοινωνική ένταξη δημιουργούνται πρωταρχικά ζώντας μέσα σε μία κοινότητα.. Η ενίσχυση της κοινοτικής

---

⁷¹ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

διαβίωσης (αριθ. 8) προϋποθέτει στρατηγικές πολιτικές που θα υποστηρίζουν τη μετατόπιση από μία φροντίδα ιδρυματικού επιπέδου σε ένα περιβάλλον βασισμένο στην κοινότητα, το οποίο κυμαίνεται από τις ανεξάρτητες διαρρυθμίσεις διαβίωσης στην προστατευμένη, υποστηρικτική διαβίωση σε μικρής κλίμακας περιβάλλοντος. Προϋποθέτει επίσης μία συντονισμένη προσέγγιση ούτως ώστε να παρέχονται καθοδηγούμενα από το χρήστη βασισμένα στην κοινότητα προγράμματα αποκατάστασης, υπηρεσίες και τέλος προσωποκεντρικές δομές υποστήριξης.

Τα άτομα με αναπηρία, όπως και τα άτομα χωρίς αναπηρία, απαιτούν επαρκή υγειονομική περίθαλψη (αριθ. 9) και πρέπει να έχουν ίση πρόσβαση σε καλής ποιότητας υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης που σέβονται τα δικαιώματα των πελατών. Εν προκειμένω είναι σημαντικό οι επαγγελματίες της υγειονομικής περίθαλψης να (είναι εκπαιδευμένοι να) εστιάζουν περισσότερο στο κοινωνικό πρότυπο της αναπηρίας.

Προκειμένου να αποτραπεί η επιδείνωση της αναπηρίας, να μετριαστούν οι συνέπειές της και να ενισχυθεί η ανεξαρτησία των ατόμων με αναπηρία, πρέπει να εφαρμοστούν εκτενή προγράμματα αποκατάστασης (αριθ. 10) που θα περιλαμβάνουν μια σειρά προσιτών και, όπου είναι κατάλληλο, βασισμένων στην κοινότητα υπηρεσιών.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται από το σύστημα κοινωνικής προστασίας (αριθ. 11) - συμπεριλαμβανομένης και της κοινωνικής ασφάλισης, της κοινωνικής βοήθειας και υποστήριξης - μπορούν να συμβάλουν στην ποιότητα ζωής των παραληπτών τους. Τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να είναι σε θέση να επωφελούνται επαρκώς από τα συστήματα κοινωνικής προστασίας και να έχουν ίση πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες. Οι πολιτικές που ενθαρρύνουν μια μετατόπιση από την εξάρτηση από τα επιδόματα προς την απασχόληση και την ανεξαρτησία θα πρέπει να προάγονται, όπου είναι δυνατόν.

Τα Άτομα Με Αναπηρία οφείλουν να έχουν πρόσβαση στο νομικό σύστημα, όπως ακριβώς όλοι οι υπόλοιποι πολίτες. Η νομική προστασία (αριθ. 12) συνεπάγεται λήψη κατάλληλων μέτρων προκειμένου να εξαλειφθούν οι διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρία. Είναι λοιπόν απαραίτητο ένα επαρκές νομικό και διοικητικό πλαίσιο προκειμένου να αποτραπεί και να καταπολεμηθεί κάθε είδους διάκριση.⁷²

---

⁷² Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της

Η κοινωνία έχει επίσης καθήκον να προλαμβάνει και να προστατεύει τους ανθρώπους από πράξεις κακοποίησης και βίας (αριθ. 13). Οι πολιτικές θα πρέπει να στοχεύουν στην προστασία των ατόμων με αναπηρία από όλες τις μορφές κακοποίησης και βίας και να διασφαλίζουν κατάλληλη υποστήριξη για τα θύματα της κακοποίησης και της βίας.

Η έρευνα και η ανάπτυξη (αριθ. 14), η συγκέντρωση και ανάλυση στατιστικών στοιχείων είναι ουσιαστικές προκειμένου να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν καλά πληροφορημένες και βασισμένες σε αποδεικτικά στοιχεία πολιτικές. Οι αξιόπιστες πληροφορίες είναι χρήσιμες προκειμένου να προσδιοριστούν τα προκύπτοντα ζητήματα και βοηθούν στο σχεδιασμό λύσεων. Είναι επίσης σημαντικό να προσδιοριστούν οι καλύτερες πρακτικές και να παρακολουθούνται οι αλλαγές στην κοινωνία.

Η ευαισθητοποίηση (αριθ. 15) αποτελεί ένα πρωταρχικό ζήτημα το οποίο ενισχύει όλο το πρόγραμμα δράσης. Η μεροληπτική συμπεριφορά και ο στιγματισμός οφείλουν να αντιμετωπιστούν και να αντικατασταθούν από πληροφορίες προσιτές και αντικειμενικές προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι συνέπειες των βλαβών στην υγεία και των αναπηριών και να παραχθεί μία ευνοϊκή κατανόηση των αναγκών και των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία. Η δράση οφείλει να έχει ως στόχο τη μεταβολή της αρνητικής αυτής τάσης σχετικά με τα Άτομα Με Αναπηρία και πρέπει να προωθεί την ένταξη των ζητημάτων αναπηρίας σε κάθε κυβερνητικό δημοσίευμα, καθώς επίσης και στα δημοσιεύματα των μέσων μαζικής επικοινωνίας.⁷³

4.5.4 Θεμελιώδεις απόψεις

Μέσα στον Ευρωπαϊκό πληθυσμό με αναπηρία υπάρχουν άτομα με αναπηρία που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα εμπόδια ή βιώνουν διπλές διακρίσεις.

Οι γυναίκες και οι νέες με αναπηρία, τα άτομα με αναπηρία που έχουν ανάγκη από υψηλό επίπεδο υποστήριξης, τα παιδιά και οι νέοι με αναπηρία, οι ηλικιωμένοι με αναπηρία και τα άτομα με αναπηρία από τις μειονότητες και τις κοινότητες μεταναστών έχουν υψηλότερο κίνδυνο αποκλεισμού και, γενικά, έχουν χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής στην κοινωνία από άλλα άτομα με αναπηρία.

---

⁷³ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

Οι γυναίκες και οι νέες με αναπηρία συχνά αντιμετωπίζουν πολλαπλάσια εμπόδια στη συμμετοχή στην κοινωνία, λόγω των διακρίσεων, βάσει τόσο του γένους όσο και της αναπηρίας. Η συγκεκριμένη κατάσταση των γυναικών και των νέων πρέπει να ληφθεί υπόψη στην ανάπτυξη επικρατουσών πολιτικών και προγραμμάτων τόσο αναπηρίας όσο και γένους, σε όλα τα επίπεδα.

Μία από τις δυσμενέστερες ομάδες ανθρώπων με αναπηρία αποτελούν τα άτομα που χρειάζονται υψηλό επίπεδο υποστήριξης εξαιτίας της σοβαρότητας και της πολυπλοκότητας που τους διακατέχει εξαιτίας της αναπηρίας τους. Η ποιότητα της ζωής τους εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το κατά πόσο είναι διαθέσιμες οι κατάλληλες ποιοτικές υπηρεσίες και συγκεκριμένα η συχνή και άμεση υποστήριξη. Ο προγραμματισμός και ο συντονισμός που παρέχεται από τις αρμόδιες αρχές, τις κυβερνητικές υπηρεσίες και τους φορείς παροχής υπηρεσιών απαιτείται ούτως ώστε να εξεταστούν σε επαρκή βαθμό ειδικά προβλήματα αυτής της ομάδας ανθρώπων.⁷⁴

Τα παιδιά με αναπηρία θα πρέπει να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα - όπως καθορίζεται στη Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τα Δικαιώματα του Παιδιού - και ευκαιρίες, όπως τα άλλα παιδιά. Οι νέοι με αναπηρία είναι μια επίσης ευάλωτη ομάδα στην κοινωνία μας. Αντιμετωπίζουν ακόμα σημαντικά εμπόδια στην πρόσβαση σε όλες τις απόψεις της ζωής. Τα συγκεκριμένα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από τα παιδιά και τους νέους με αναπηρία πρέπει να μελετηθούν σε μεγαλύτερο βάθος, προκειμένου να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν καλά ενημερωμένες πολιτικές, σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικών.

Η προοδευτική γήρανση των ατόμων με αναπηρία και ιδιαίτερα αυτών που χρήζουν εντατικότερης υποστήριξης, παρουσιάζει αρκετές νέες προκλήσεις για τις κοινωνίες σε όλη την Ευρώπη. Νέες προσεγγίσεις απαιτούνται προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις σε ένα γενικότερο φάσμα κάθε πτυχής της πολιτικής και των υπηρεσιών.

Τα Άτομα Με Αναπηρία συγκεκριμένα αυτά που έρχονται από μειονότητες ή κοινότητες μεταναστών δύναται να βιώσουν πολλαπλά μειονεκτήματα, λόγω των διακρίσεων της έλλειψης εξοικείωσης με τις δημόσιες υπηρεσίες. Συνοπτικότερα είναι απαραίτητο να προσεγγίσουμε το θέμα λαμβάνοντας υπόψη το πολιτιστικό υπόβαθρο, τη γλώσσα και τις

---

⁷⁴ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

ιδιαίτερες ανάγκες, που απαιτούνται ούτως ώστε να επιλυθούν προβλήματα τα οποία δύνανται να αντιμετωπίσουν αυτού του είδους οι ομάδες.

Οι προαναφερθείσες συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρία απαιτούν μια κάθετη απάντηση προκειμένου να διασφαλιστεί η ένταξή τους στην κοινωνία. Οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να αναγνωρίζουν τα εμπόδια και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει κάθε μια από αυτές τις ομάδες και να διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές περιλαμβάνουν δράσεις που διατρέχουν πολλές κεντρικές γραμμές δράσης, προκειμένου να καταργήσουν αυτά τα εμπόδια και να διασφαλίσουν ότι τα άτομα μπορούν να φθάσουν το πλήρες δυναμικό τους. Μια προσέγγιση διπλής διαδρομής, που θα ξεκινά από το παρόν Πρόγραμμα Δράσης και τη Νέα Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Κοινωνική Συνοχή (2004), απαιτείται προκειμένου να προαχθεί η ανάπτυξη αποτελεσματικών κάθετων και ενιαίων πολιτικών.⁷⁵

4.5.5 Εφαρμογή και συνέχιση

Σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές που υποστηρίζουν τις γραμμές δράσης και τις τέμνουσες απόψεις, οι αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού, της ποιότητας, της εκπαίδευσης και της ένταξης αποτελούν ζωτικής σημασίας στοιχεία της στρατηγικής εφαρμογής του Προγράμματος Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία. Η εφαρμογή των αρχών του Καθολικού Σχεδιασμού είναι ύψιστης σημασίας για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του περιβάλλοντος και της δυνατότητας χρήσης των προϊόντων. Είναι επίσης ουσιαστικό όλες οι πολιτικές, ενέργειες και υπηρεσίες να υποστηρίζονται από υψηλά πρότυπα, από άποψη ποιότητας. Μια επικρατούσα προσέγγιση στην ανάπτυξη πολιτικής και την προσφορά υπηρεσιών διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στην προώθηση μιας πιο περιεκτικής κοινωνίας.⁷⁶

Τα κράτη μέλη είναι αυτά τα οποία φέρουν πρωταρχική ευθύνη σχετικά με την υλοποίηση των πολιτικών ατόμων με αναπηρία σε επίπεδο εθνικό και ιδιαίτερα για την υλοποίηση των συγκεκριμένων ενεργειών που αναφέρονται σε αυτές κάτω από κάθε γραμμή δράσης. Τα

---

⁷⁵ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

⁷⁶ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

κράτη μέλη οφείλουν να ξεκινήσουν από μία αξιολόγηση των προϋπαρχόντων πολιτικών και των υποκειμένων βασικών αρχών, έναντι του προσχεδίου του προγράμματος δράσης για τα Άτομα Με Αναπηρία, ούτως ώστε να προσδιοριστεί σε ποιους τομείς πρέπει ακόμη να σημειωθεί πρόοδος και ποιες συγκεκριμένες ενέργειες πρέπει να πραγματοποιηθούν .

Βασιζόμενοι σε αυτή την αξιολόγηση, τα κράτη-μέλη πρέπει να οργανώσουν στρατηγικές που να έχουν ως στόχο τη σταδιακή ευθυγράμμιση των πολιτικών τους με τις συστάσεις και τις υποκειμένες βασικές αρχές του προγράμματος δράσης για τα Άτομα Με Αναπηρία στα πλαίσια πάντα των εθνικών οικονομικών πόρων.

Τα κράτη-μέλη πρέπει να επιδιώξουν κοινές προσεγγίσεις και να καθιερώσουν συνεργασίες με τους συναφείς συμμετόχους , ιδιαίτερα με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία ούτως ώστε να εφαρμοστούν και να αξιολογηθούν οι ενέργειες του προγράμματος δράσης για τα άτομα με αναπηρία.⁷⁷

Όλοι οι σχετικοί φορείς και επιτροπές του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν ερωτηθεί για να διασφαλιστεί μια αυξανόμενη επίγνωση και εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία.

Η Επιτροπή Υπουργών θα υποδείξει ένα κατάλληλο κοινό βήμα διαχείρισης της διαδικασίας παρακολούθησης και θα μπορούσε να συστήσει στα κράτη-μέλη να αναλύουν σε βάθος συγκεκριμένα ζητήματα προτεραιότητας. Η αποτελεσματική παρακολούθηση του Προγράμματος Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία απαιτεί από τα κράτη-μέλη να παρέχουν στο καθορισμένο κοινό βήμα τις σχετικές πληροφορίες, σε τακτική βάση.

Το καθορισμένο κοινό βήμα θα διασφαλίζει ότι η Επιτροπή Υπουργών ενημερώνεται τακτικά για την πρόοδο που σημειώνεται στην εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία.⁷⁸

---

⁷⁷ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

⁷⁸ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

4.6 Ομάδες που χρήζουν ιδιαίτερη μεταχείριση

4.6.1 Εισαγωγή

Μέσα στον Ευρωπαϊκό πληθυσμό με αναπηρία υπάρχουν άτομα με αναπηρία που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα εμπόδια ή βιώνουν διπλές διακρίσεις.

Οι άνθρωποι αυτοί έχουν υψηλότερο κίνδυνο αποκλεισμού και γενικά βιώνουν χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής στην κοινωνία. Υπό αυτή τη μορφή, οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές και οι στρατηγικές ενσωμάτωσης τους λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των συγκεκριμένων ομάδων ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να διασφαλίζουν τη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Η Διακήρυξη της Μάλαγας δίνει έμφαση σε δύο τέτοιες ομάδες που εξετάζονται σε όλο το παρόν Πρόγραμμα Δράσης – τις γυναίκες με αναπηρία και τα άτομα που έχουν ανάγκη από υψηλό επίπεδο υποστήριξης. Οι εκθέσεις της Ομάδας Εργασίας σχετικά με τις Διακρίσεις κατά των Γυναικών με αναπηρία και των Ατόμων που έχουν Ανάγκη από Υψηλό Επίπεδο Υποστήριξης ανέλυσαν τους συγκεκριμένους παράγοντες που είναι μοναδικοί σε αυτές τις ομάδες και πρότειναν συγκεκριμένες ενέργειες που διασταυρώνονται με πολλές γραμμές δράσης, συμπεριλαμβανομένης της ανεξάρτητης διαβίωσης, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, κ.λπ.⁷⁹

Άλλες ομάδες που χρήζουν προσοχής όσον αφορά την αντιμετώπιση περιλαμβάνουν τα παιδιά με αναπηρία και τα γηράσκοντα άτομα με αναπηρία, τα Άτομα Με Αναπηρία από τις μειονότητες όπως για παράδειγμα είναι οι Ρομά, οι μετανάστες, οι πρόσφυγες, τα εκτοπισμένα άτομα οι άλλες εθνικές πολιτιστικές ή γλωσσικές μειονότητες. Οι φορείς που χαράζουν την πολιτική πρέπει να βρίσκονται σε θέση να αντιμετωπίζουν κάθε τροχοπέδη και κάθε πρόκληση που αντιμετωπίζει καθεμία από αυτές τις ομάδες ούτως ώστε να διασφαλίσουν ότι οι πολιτικές τους έχουν κάθε απαραίτητο μέσο προκειμένου να καταργήσουν αυτά τα εμπόδια και να διασφαλίσουν ότι τα άτομα δύνανται να φτάσουν στο

---

⁷⁹ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

πλήρες δυναμικό τους, παράλληλα με τους υπόλοιπους πολίτες.⁸⁰

4.6.2 Γυναίκες και νέες με αναπηρία

Οι γυναίκες και οι νέες με αναπηρία μπορεί να αντιμετωπίζουν, και συχνά αντιμετωπίζουν, πολλαπλά εμπόδια στη συμμετοχή στην κοινωνία, λόγω των διπλών διακρίσεων, δηλαδή με πρόφαση τόσο το φύλο όσο και την αναπηρία. Αν και η γενική κατάσταση των ατόμων με αναπηρία έχει βελτιωθεί σημαντικά, τα οφέλη αυτών των αλλαγών στην κοινωνία δεν κατανέμονται πάντα εξίσου μεταξύ των γυναικών με αναπηρία και των ανδρών με αναπηρία.

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή των σχετικών πολιτικών και των μέτρων εφαρμογής θα πρέπει να έχουν σχεδιαστεί έτσι, ώστε να διασφαλιστεί μια ισορροπία ευκαιριών μεταξύ των ανδρών και των γυναικών με αναπηρία. Η συγκεκριμένη κατάσταση των γυναικών και των νέων με αναπηρία πρέπει να ληφθεί υπόψη, κατά την ανάπτυξη των επικρατουςών πολιτικών και προγραμμάτων τόσο της αναπηρίας όσο και του φύλου σε όλα τα επίπεδα, δηλαδή τα διεθνή, τα εθνικά, τα περιφερειακά και τα τοπικά.⁸¹

Απαιτείται δράση προκειμένου να απομακρυνθεί κάθε τροχοπέδη που αποτρέπει τις γυναίκες με αναπηρία από τον απολαύσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα τους στην ίδια βάση με τους άνδρες και τις υπόλοιπες γυναίκες. Αυτή η δράση επεκτείνεται πέρα από ένα γενικό πεδίο τομέων που συμπεριλαμβάνουν τις σχέσεις, της πατρότητας της μητρότητας, της οικογενειακής ζωής, της σεξουαλικότητας και της προστασίας από τη βία και την κακοποίηση. Περιλαμβάνει επιπλέον μέτρα, ούτως ώστε να διασφαλιστούν ευκαιρίες ισότητας και συμμετοχής στην πολιτική και τη δημόσια ζωή, την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την απασχόληση και την κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Αρκετοί από αυτούς τους τομείς καλύπτονται από γραμμές δράσης στο τρέχον Πρόγραμμα Δράσης, ωστόσο οφείλουν να μελετηθούν και από την άποψη του πως οι παράγοντες που έχουν επίπτωση στη συμμετοχή των γυναικών και των νέων με αναπηρία δύνανται να αντιμετωπιστούν από τα κράτη-μέλη.

⁸⁰ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

⁸¹ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

4.6.3 Άτομα με αναπηρία που έχουν ανάγκη από υψηλό επίπεδο υποστήριξης

Μια από τις πιο ευάλωτες ομάδες ατόμων με αναπηρία είναι η ομάδα ατόμων με αναπηρία τα οποία, λόγω της σοβαρότητας και της σύνθετης φύσης της αναπηρίας τους, απαιτούν ένα υψηλό επίπεδο υποστήριξης. Η ποιότητα της ζωής τους εξαρτάται πάρα πολύ από τη διαθεσιμότητα των κατάλληλων και ποιοτικών υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τις δικές τους και των οικογενειών τους για διευκόλυνση της συμμετοχής τους στην κοινωνία, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, παρά ενός αντίγραφου των υπηρεσιών που παρέχονται γενικά στα άτομα με αναπηρία.

Η ομάδα αυτή τείνει να είναι η πλέον πιθανή ομάδα που ζει σε ιδρυματικές εγκαταστάσεις ή, σε μερικές περιπτώσεις, με την οικογένειά τους, αλλά μπορεί να βιώσει την απομόνωση λόγω ελάχιστης ή καθόλου επαφής με την παροχή υπηρεσιών και τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Για τους λόγους αυτούς, τα άτομα αυτής της ομάδας απαιτούν εντατικές και μόνιμες ποιοτικές υπηρεσίες, προσαρμοσμένες στις συγκεκριμένες ανάγκες τους.

Η προσφορά των υπηρεσιών πρέπει να ενισχυθεί, προκειμένου να ανταποκρίνεται, χωρίς αποκλίσεις, σε ένα πρότυπο βασισμένων στην κοινότητα υπηρεσιών και δίκαιης πρόσβασης στις επικρατούσες παροχές. Τα κράτη-μέλη πρέπει να αναγνωρίσουν ότι αυτό απαιτεί εντατικό προγραμματισμό και συντονισμό με τις αρμόδιες αρχές, κυβερνητικές υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικά επίπεδο.⁸²

4.6.4 Παιδιά και νέοι με αναπηρία

Η Συνθήκη σχετικά με τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι βασισμένη σε τέσσερις θεμελιώδεις αρχές - το δικαίωμα του παιδιού να μην υφίσταται διακρίσεις εις βάρος του, το καλύτερο δυνατό συμφέρον του παιδιού να λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις αποφάσεις, το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και την ανάπτυξη και το δικαίωμα να εκφράσει την άποψή του. Τα αγόρια και τα κορίτσια με αναπηρία έχουν επίσης το δικαίωμα πρόσβασης σε αυτά τα ίδια δικαιώματα, επομένως τα κράτη-μέλη πρέπει να δημιουργήσουν γνώση για τις ανάγκες τους προκειμένου να ενημερώσουν τον προγραμματισμό, τις αποφάσεις και τις πρακτικές σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής.

---

⁸² Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

Οι ανάγκες των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους οφείλουν να αξιολογηθούν προσεκτικά από τις αρμόδιες αρχές, ούτως ώστε να παραχθούν μέτρα που θα υποστηρίξουν και να επιτρέπουν στα παιδιά αυτά να μεγαλώσουν με τις οικογένειές τους, να ενσωματωθούν στην κοινωνική ζωή και τις δραστηριότητες της και να μην διαφέρουν από τα υπόλοιπα παιδιά του τόπου τους. Τα παιδιά με αναπηρία πρέπει να δεχθούν την εκπαίδευση προκειμένου να εμπλουτίσουν τις ζωές τους και να τους επιτραπεί να φτάσουν στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους.

Η ποιοτική παροχή υπηρεσιών και οι δομές οικογενειακής υποστήριξης μπορούν να διασφαλίσουν μια πλούσια και αναπτυσσόμενη παιδική ηλικία και να θέσουν τα θεμέλια για μια συμμετοχική και ανεξάρτητη ενήλικη ζωή. Είναι σημαντικό, επομένως, οι φορείς χάραξης πολιτικής να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους, κατά το σχεδιασμό των πολιτικών αναπηρίας και των επικρατουσών πολιτικών για τα παιδιά και τις οικογένειες.⁸³

Η συμμετοχή και η ενεργός ιδιότητα του πολίτη σχετίζεται με το να έχεις τα δικαιώματα, τα μέσα, το χώρο και τις ευκαιρίες και, όπου είναι απαραίτητο, την υποστήριξη να συμμετέχεις και να επηρεάζεις αποφάσεις και να εμπλέκεσαι σε δράσεις και δραστηριότητες, ώστε να συμβάλεις στην οικοδόμηση μιας καλύτερης κοινωνίας. Οι οργανώσεις νέων με αναπηρία πρέπει να ερωτώντα κατά την προετοιμασία της πολιτικής και των προγραμμάτων για τους νέους. Οι φωνές των νέων με αναπηρία θα πρέπει να ακούγονται σε όλα θέματα που τους αφορούν.

Οι νέοι με αναπηρία αντιμετωπίζουν αρκετά σημαντικά εμπόδια στην πρόσβαση σε κάθε πτυχή της ζωής τους είτε αυτό αφορά την εκπαίδευση, είτε την εργασία, είτε τον αθλητισμό, είτε τον πολιτισμό, την ψυχαγωγία ή την κοινοτική ζωή. Τα ζητήματα αυτού του είδους δύνανται να αντιμετωπιστούν μόνο βάσει μιας περιεκτικής στρατηγικής. Τρόποι διασφάλισης της πλήρους συμμετοχής τους στην κοινωνία, λαμβάνοντας υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες τους, οφείλουν να εξετάζονται κατά την προετοιμασία οποιασδήποτε πολιτικής για τους νέους. Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό καταστατικό χάρτη που αφορά τη συμμετοχή των νέων στην τοπική και περιφερειακή ζωή, η ενεργό συμμετοχή των νέων στις αποφάσεις και τις πράξεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο,

---

⁸³ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

είναι βασική για την οικοδόμηση δημοκρατικών, περιεκτικών και ακμαζόντων κοινωνιών.⁸⁴

4.6.5 Γήρανση των ατόμων με αναπηρία

Η γήρανση των ατόμων με αναπηρία και ειδικά αυτών που απαιτούν εντατική υποστήριξη εξαιτίας της φύσης που έχει αναπηρία τους, παρουσιάζει αρκετές νέες προκλήσεις για τις κοινωνίες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αυτό περιλαμβάνει την υποστήριξη για τα άτομα και τις οικογένειές τους και συγκεκριμένα σε περιπτώσεις που οι γονείς είναι ηλικιωμένοι και αποτελούν τους κύριους φροντιστές. Απαιτούνται επομένως καινοτόμες προσεγγίσεις ούτως ώστε να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις σε ένα γενικό φάσμα των τομέων της πολιτικής και των υπηρεσιών. Οι εκθέσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης προσδιορίζουν τα βασικά ζητήματα γι' αυτή την ομάδα και τις προτάσεις για το μέλλον. Συντονισμένη δράση, που να μπορεί να ανταποκριθεί σε συγκεκριμένες ανάγκες, με στόχο το να καταστήσει ικανά τα γηράσκοντα άτομα με αναπηρία να παραμείνουν στην κοινότητά τους, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Αυτό απαιτεί μια αξιολόγηση των ατομικών αναγκών και μελλοντικό προγραμματισμό, καθώς επίσης και διαθεσιμότητα των απαραίτητων υπηρεσιών. Τα ζητήματα αναπηρίας πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη, κατά το σχεδιασμό των πολιτικών για τους ηλικιωμένους.

Θεωρείται ότι τα ζητήματα αυτά, καθώς και οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των γηρασκόντων ατόμων με αναπηρία στην καθημερινή ζωή και τις δραστηριότητες, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν επινοούνται ενέργειες σύμφωνες με τις γραμμές δράσης που παρατίθενται στο παρόν Πρόγραμμα Δράσης.

4.6.6 Άτομα με αναπηρία από τις μειονότητες και τους μετανάστες

Τα άτομα με αναπηρία από τις μειονοτικές ομάδες, τους με αναπηρία μετανάστες και πρόσφυγες, μπορούν να βιώσουν πολλαπλά μειονεκτήματα, λόγω των διακρίσεων ή της έλλειψης οικειότητας με τις δημόσιες υπηρεσίες.

Για παράδειγμα, παρά την αυξανόμενη προσοχή που δίνεται στους Ρομά στην Ευρώπη, απαιτείται περαιτέρω δράση προκειμένου να αναγνωριστεί η θέση τους ως πλήρων και

---

⁸⁴ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

ίσων μελών της κοινωνίας. Μέσα στην κοινότητά τους, τα άτομα με αναπηρία θεωρούνται ως αόρατα και είναι, επομένως, ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα.

Η εκπαίδευση, η απασχόληση, οι κοινωνικές υπηρεσίες υγείας και η πολιτιστική ζωή είναι ιδιαίτερα σημαντικοί τομείς εξέτασης για όλες τις ομάδες.

Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι η υποστήριξη για τα άτομα με αναπηρία λαμβάνει υπόψη τη γλώσσα ή το πολιτιστικό υπόβαθρό τους και τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτών των μειονοτικών ομάδων.⁸⁵

---

⁸⁵ Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

5.1 Γενικά στοιχεία

Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αναπηρία στηρίζεται σε μια ρητή δέσμευση για το κοινωνικό πρότυπο της αναπηρίας. Όπως δηλώθηκε από τον Διευθυντή της Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ένταξη των ανθρώπων με αναπηρίες:

Η Ευρωπαϊκή ένωση θεωρεί την αναπηρία ως απόρροια της δυναμικής αλληλεπίδρασης μεταξύ ενός προσώπου και του περιβάλλοντός του, γεγονός το οποίο συμπεριλαμβάνει τις κοινωνικές κατασκευές που οδηγούν στη διάκριση και το στιγματισμό. Το περιβάλλον είναι επομένως αυτό που οφείλει να προσαρμοστεί σε κάθε μεμονωμένο πρόσωπο συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπων με αναπηρίες, με την κατάργηση αυτών των εμποδίων.

Αυτό, στη συνέχεια, οδηγεί σε μια δέσμευση για μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα του ατόμου με αναπηρίες. Η αναπηρία είναι ένα ζήτημα δικαιωμάτων και η διάκριση πρέπει να εξαλειφτεί. Οι πολιτικές αναπηρίας πρέπει να ακολουθήσουν μια κοινωνική αλλά και εξατομικευμένη προσέγγιση: τα δικαιώματα πρέπει να συμπληρωθούν από ενέργειες, οι οποίες να παρέχουν την πρόσβαση στα δικαιώματα, δηλαδή στις ίσες ευκαιρίες ⁸⁶

5.2 Η νομική βάση

Η νομική βάση για τη δράση της ΕΕ σε αυτήν την περιοχή παρέχεται από το άρθρο 13 της ευρωπαϊκής Συνθήκης, που χρονολογεί από το 1999, η οποία επιτρέπει στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «να λάβει κατάλληλα μέτρα να καταπολεμηθεί η διάκριση βασισμένη στο φύλο, τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τη θρησκεία ή την πεποίθηση, την αναπηρία, την ηλικία και το σεξουαλικό προσανατολισμό» Έχει εκφραστεί με ποικίλες μορφές, όπως ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και, παραδείγματος

---

⁸⁶ ΕΣΑμεΑ, *Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία*, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005

χάριν, στην ανακοίνωση της Επιτροπής «προς μια Ευρώπη χωρίς εμπόδιο για τους ανθρώπους με αναπηρίες» .

5.3 Δράση ενάντια στη διάκριση

Η οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενάντια στη διάκριση λόγω της θρησκείας ή της πεποίθησης, της αναπηρίας, της ηλικίας ή του σεξουαλικού προσανατολισμού η οποία ανανεώθηκε με την συνθήκη της Μαλάγας τον Μάιο του 2003 και η οποία έχει ισχύ μέχρι και σήμερα, απαγορεύει τη διάκριση με τον καθορισμό ενός κατώτατου επιπέδου που ισχύει σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι εθνικές νομοθεσίες καθορίζουν ότι η ακριβής μορφή εφαρμογής της οδηγίας από τα κράτη μέλη μπορεί να επιβάλουν τις πιο απαιτητικές ρυθμίσεις εάν το επιθυμούν, αλλά αυτή η οδηγία θέτει ένα επίπεδο κοινής βάσης.

Η οδηγία (που σχετίζεται με το νόμο ενάντια της διάκρισης ως προς την αναπηρία) απαιτεί από τους εργοδότες (και τους εκπαιδευτικούς φορείς) να παρέχουν τις «λογικές ρυθμίσεις» για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες. Έτσι η υποχρέωση από τους εργοδότες και από τους εκπαιδευτικούς φορείς δεν είναι απόλυτη: παραδείγματος χάριν, δεν πρέπει να πληρώσουν δαπάνες πέρα από εκείνες που η επιχείρηση θα μπορούσε να κάνει, ή να δεχτεί για τα γενικά επιμορφωτικά της προγράμματα. Η οδηγία κάνει τη σωστή πρόταση, ότι οι περισσότερες ρυθμίσεις απαιτούν μόνο τις μικρής κλίμακας αλλαγές και ότι η απαίτηση να γίνουν οι «λογικές ρυθμίσεις» που θα βελτιώσει αρκετά τη θέση εύρεσης εργασίας των ατόμων με αναπηρίες.⁸⁷

Σε γενικές γραμμές, τα υπάρχοντα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να έχουν τους νόμους αντιδιάκρισης σε ισχύ μέχρι το Δεκέμβριο 2003, αλλά στην πράξη τους δόθηκε η δυνατότητα μια παράτασης μέχρι το Δεκεμβρίου 2006. Τα κράτη μέλη που ενώθηκαν μετά το 2004 έπρεπε να έχουν ανάλογη νομοθεσία, ως προαπαιτούμενο για την ένωση και η Βουλγαρία και η Ρουμανία έχουν αντιμετωπίσει τις ίδιες απαιτήσεις για την ένωσή τους το 2007.

---

⁸⁷ ΕΣΑμεΑ, *Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005*

Τα κράτη μέλη που αποτυγχάνουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους μπορούν να βρεθούν ως κατηγορούμενοι στο ευρωπαϊκό Δικαστήριο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ένα άτομο που είναι ανάπηρο να κερδίσει την ένταξή του, επειδή μια εθνική κυβέρνηση είχε αποτύχει να εισαγάγει την ανάλογη νομοθεσία μπορεί να επιδιώξει αποζημίωση από εκείνη την κυβέρνηση. Αυτή η πολυβάθμια διαδικασία για να ολοκληρωθεί χρειάζεται αρκετά χρόνια ώστε να γίνει η πρακτική πολιτική σε όλα τα κράτη μέλη.⁸⁸

5.4 Επιπτώσεις στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση

Η στρατηγική για την αναπηρία της ΕΕ υπογραμμίζει την ίση πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση. Αυτές οι δύο περιοχές επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρίες να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους. Φορείς της επαγγελματικής κατάρτισης και της εκπαίδευσης ενηλίκων, οφείλουν να κάνουν τις αναγκαίες αλλαγές και ρυθμίσεις, ώστε να μην υφίσταται είτε άμεση είτε έμμεση διάκριση.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στο άρθρο 6, προσδιορίζει τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, ως αρχές κοινές που διέπουν τη δράση όλων των κρατών μελών. Ο σεβασμός των διεθνών συμβάσεων προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι απορρέουσες από το διεθνές δίκαιο αρχές αποτελούν γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Ειδικότερα, η αρχή της ισότητας αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα και η εξάλειψη των διακρίσεων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των κοινών επιδιώξεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα πρώτα βήματά της η προσέγγιση της ευρωπαϊκής πολιτικής που σχετίζεται με την αναπηρία βασιζόταν στα ιατρικά μοντέλα της αναπηρίας, βάσει των οποίων τα προβλήματα της αναπηρίας αντιμετωπιζόταν ως απόρροια της σωματικής ή κάποιας διανοητικής δυσλειτουργίας που έχουν τα άτομα και δεν σχετίζεται με το περιβάλλον στο οποίο ζούμε. Το 1993, τέθηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ σχετικά με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και υπήρξε ένας αριθμός ασήμαντων και αντικρουόμενων

---

⁸⁸ ΕΣΑμεΑ, *Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία*, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005

κατευθύνσεων της πολιτικής της ευρωπαϊκής κοινότητας, τα οποία είχαν ως στόχο την ομάδα των ατόμων με αναπηρία, ωστόσο δεν υπήρχε καμία σχετική αναφορά σε νομοθετικά κείμενα. Για τον παραπάνω λόγο ήταν αρκετά δύσκολη για την κοινότητα η ανάπτυξη οποιασδήποτε πολιτικής για την αναπηρία, καθώς οι πρωτοβουλίες που είχαν ληφθεί δεν ήταν δεσμευτικές ή είχαν τη μορφή των προγραμμάτων δράσης. Οι ουσιαστικοί στόχοι των προγραμμάτων αυτών ήταν η προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών και καλών πρακτικών και η συμβολή και η ανάπτυξη της ευρύτερης πολιτικής για την αναπηρία. Τα προγράμματα δράσης ήταν από το 1974 έως το 1996 ο στυλοβάτης της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την αναπηρία, γεγονός που καταδεικνύει πόσο περιορισμένες ήταν οι νομοθετικές αρμοδιότητες της Κοινότητας προς αυτή την κατεύθυνση.⁸⁹

Μόλις το 1996 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν το κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία, το οποίο υποστηρίζει ότι η ρίζα της αναπηρίας βρίσκεται στην αποτυχία του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και όχι στην ανικανότητα των ατόμων με αναπηρία να προσαρμοστούν στο περιβάλλον.

Έτσι, τον Ιούλιο του 1996 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε μια *Ανακοίνωση για την Ισότητα των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία*, που ήταν η πρώτη ολοκληρωμένη στρατηγική στο θέμα αυτό, εμπνευσμένη από τους Πρότυπους Κανόνες του Ο.Η.Ε. για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία. Σκοπός της Ανακοίνωσης, που βασίστηκε στο κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, ήταν να δώσει «μια ανανεωμένη ώθηση προς τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας». Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 1996, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε *Ψήφισμα για την Ισότητα των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία*, όπου επαναβεβαίωσε τη δέσμευσή του στις βασικές αρχές και αξίες των Πρότυπων Κανόνων του Ο.Η.Ε. και στις αρχές της ισότητας των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία και καλούσε τα Κράτη μέλη καθώς και τα άλλα όργανα της Κοινότητας να λάβουν δράση για την επίτευξη των στόχων αυτών. Παρά το περιορισμένο νομικό status, τα δύο αυτά κείμενα ήταν πολύ σημαντικά, καθώς χάραξαν την πορεία για τη μετέπειτα εξέλιξη της πολιτικής και δημιούργησαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι

---

⁸⁹ ΕΣΑμεΑ, *Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία*, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 20.

φορείς της Κοινότητας θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις νέες δυνατότητες που παρουσιάστηκαν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997.⁹⁰

---

⁹⁰ ΕΣΑμεΑ, *Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο*, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 23.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΩΝ ΑΜΕΑ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

6.1 Η Νομοθεσία για τα ΑμεΑ στις Ευρωπαϊκές Χώρες

Στην Ευρώπη εντοπίζονται τέσσερις διαφορετικές προσεγγίσεις σχετικά με τα ΑμεΑ:

- Οι Συνταγματικές τροποποιήσεις (Γερμανία, Φινλανδία): ρυθμίσεις σχετικά με την αναπηρία στο Σύνταγμα, δηλαδή το βασικό νόμο του κράτους.
- Ο Ποινικός Νόμος (Γαλλία, Φινλανδία): η διάκριση σε βάρος των ΑμεΑ θεωρείται αδίκημα, που τιμωρείται από τις αρχές του κράτους.
- Το Αστικό Δίκαιο (Βρετανία, Ιρλανδία): παροχή δικαιώματος στα ΑμεΑ να εγείρουν αγωγή, εάν υπάρχει διάκριση σε βάρος τους, ειδικά στην απασχόληση και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.
- Ο Ombudsman (Σουηδία): αξιωματούχος με την υποχρέωση να διερευνά και να λαμβάνει μέτρα σε περίπτωση διάκρισης κατά των ΑμεΑ.⁹¹

6.2 Γερμανία

Η πολιτική σχετικά με την αναπηρία στη Γερμανία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν, κυρίως, κοινωνική πολιτική. Οργανώσεις βετεράνων μάχονταν για οικονομικές αποζημιώσεις για τις αναπηρίες τους και οργανώσεις γονέων μάχονταν για ειδικά σχολεία. Τα κυριότερα σημεία στη Γερμανική νομοθεσία συνοψίζονται ως εξής:

- Επιρροή από τον αμερικανικό νόμο Rehabilitation Act, του 1973: θεωρήθηκε ορθό να αναπτυχθεί νέα στρατηγική κατά των διακρίσεων και της απομόνωσης των ΑμεΑ. Πρωτοβουλία για πρόταση κατά της διάκρισης σε βάρος των ΑμεΑ που να περιληφθεί στο Σύνταγμα και στη νομοθεσία για ίσα δικαιώματα.
- Άρθρο 3 του Γερμανικού Συντάγματος με μεταγενέστερες προσθήκες.
- Πρόταση από το Forum των Αναπήρων Δικηγόρων και Δικαστών για την θέσπιση νομοθετικής ρύθμισης με την οποία θα προβλέπονται, ρητά, ίσα δικαιώματα για τα ΑμεΑ.

⁹¹ (βλέπε κοινοτική πρωτοβουλία eEurope, Κεφάλαιο 12)

Πρόσφατα και με αφορμή τις γενικότερες εξελίξεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹², στη Γερμανία υιοθετήθηκε νέα νομοθεσία που επεκτείνει τις προηγούμενες και θεμελιώνει για πρώτη φορά την καθολική πρόσβαση των ΑμεΑ σε προϊόντα και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της ΚτΠ (π.χ. το διαδίκτυο).

Συγκεκριμένα η καινούργια νομοθεσία που αφορά την εξίσωση των ευκαιριών των ατόμων με αναπηρία υιοθετεί και εξειδικεύει κάποιες συστάσεις του W3C-WAI σχετικά με την προσβασιμότητα και προβλέπει τους μηχανισμούς και τα χρονοδιαγράμματα τα οποία είναι υπεύθυνα ούτως ώστε να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τμηματικά και σε βάθος χρόνου.⁹³

6.3 Φινλανδία

Βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις στη Φινλανδία αποτελούν:

- Ο νόμος για τις υπηρεσίες και την αρωγή προς τα ΑμεΑ, που έχει σκοπό να βελτιώσει την ικανότητα των ΑμεΑ να ζήσουν ως μέλη της κοινωνίας σε ισότητα με τους άλλους ανθρώπους.
- Ο νόμος για την κατάσταση και τα δικαιώματα των ασθενών (785/1992) που προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο που διαβιεί μόνιμα στη Φινλανδία δικαιούται, χωρίς διάκριση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, μέσα στα πλαίσια των υπαρχόντων πόρων του ιατροφαρμακευτικού συστήματος.
- Η συνταγματική αναθεώρηση (969/1995), που προβλέπει ότι κανείς δεν θα τοποθετηθεί σε διαφορετική θέση εξαιτίας αναπηρίας και άλλων συγκριτικών παραγόντων και επιπλέον, υιοθετεί τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών πέρα από τα παραδοσιακά αστικά και πολιτικά δικαιώματα, ενώ διασφαλίζει ότι, τα δικαιώματα των ατόμων που χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα και οι μεταφραστές της, θα προστατευθούν με νόμο ή διάταγμα.

⁹² (βλέπε κοινοτική πρωτοβουλία eEurope, Κεφάλαιο 12)

⁹³ (βλέπε κοινοτική πρωτοβουλία eEurope, Κεφάλαιο 12)

6.4 Γαλλία

Στη Γαλλία ο νόμος 90-602 του 1990 προστατεύει τα ΑμεΑ από οποιαδήποτε διάκριση σε βάρος τους στην καθημερινή ζωή. Ο νόμος απαγορεύει τη διάκριση σε βάρος των ΑμεΑ από δημόσιες αρχές και ιδιώτες σε σχέση με την πρόσληψη και απόλυση από την εργασία. Ο νόμος, ακόμα, περιέχει ρυθμίσεις που δίνουν το δικαίωμα σε οργανώσεις αναπήρων να συνεργάζονται με το δημόσιο κατήγορο σε υποθέσεις διάκρισης που φθάνουν στο δικαστήριο. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε από τον Ποινικό Κώδικα και προβλέπει ότι οι διακρίσεις σε βάρος των αναπήρων θεωρούνται ως προσβολές της ατομικής αξιοπρέπειας.

6.5 Αγγλία

Την τελευταία δεκαετία έγιναν διάφορες απόπειρες από βουλευτές, που υποστηρίζουν το Αναπηρικό Κίνημα, να εισάγουν νομοθεσία σχετικά με τις διακρίσεις σε βάρος των ΑμεΑ. Το 1994 βουλευτές από όλα τα πολιτικά κόμματα υποστήριξαν το νόμο για τα αστικά δικαιώματα των ΑμεΑ (Civil Rights Disabled Persons Bill) που βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον αμερικανικό νόμο Americans with Disabilities Act και σκοπός του είναι να σταματήσει τις διακρίσεις σε βάρος των ΑμεΑ στους τομείς της απασχόλησης και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες.

Η Επιτροπή “Disability Rights Commission Bill” μπορεί να δίνει συμβουλές σε ΑμεΑ, σε επιχειρήσεις και στο κοινό, να ενεργεί διακανονισμούς σε θέματα υπηρεσιών και αγαθών, να βοηθά στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, φροντίζοντας και για βοήθεια από δικηγόρο, καθώς και να αναλαμβάνει, επισήμως, να διερευνά υποθέσεις που αφορούν διακρίσεις κατά ΑμεΑ.

Ο νόμος Human Rights Act εισάγει ρυθμίσεις από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Βρετανικό νόμο και περιλαμβάνει την απαγόρευση κάθε διάκρισης στην εφαρμογή των δικαιωμάτων της σύμβασης.

6.6 Ιρλανδία

Η Ιρλανδική πολιτική απέναντι στην αναπηρία ήταν παραδοσιακά πατερναλιστική. Παρείχε, δηλαδή, υποστήριξη στα ΑμεΑ, αντί να διασφαλίζει και να ενισχύει τα ανθρώπινα και αστικά δικαιώματά τους. Το Ιρλανδικό Σύνταγμα του 1937 περιείχε

ένα γενικό δικαίωμα ισότητας, το οποίο, όμως, δεν ερμηνευόταν και ως ισότητα ευκαιριών για τα ΑμεΑ. Το 1991, η Ιρλανδική κυβέρνηση εφάρμοσε το “Πρόγραμμα για Οικονομική και Κοινωνική Πρόοδο” για να διασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή και ένταξη των ΑμεΑ σε όλους τους τομείς της ζωής. Το 1993, η νέα κυβέρνηση δημιούργησε ένα νέο υπουργείο, το Υπουργείο Ισότητας και Αναθεώρησης του Νόμου, ένας από τους στόχους του οποίου ήταν η προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ.

Ο νόμος Employment Equality Bill (*Νόμος για την Ισότητα στην Απασχόληση*), καταργεί τυχόν αντίθετη νομοθεσία και ασχολείται με τη διάκριση σε βάρος των ΑμεΑ στον τομέα της απασχόλησης. Ο νόμος Equal Status Bill ασχολείται με τη διάκριση σε βάρος διαφόρων ομάδων περιλαμβανομένων των ΑμεΑ - στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και με την πρόσβαση των ΑμεΑ στην εκπαίδευση.⁹⁴

6.7 Σουηδία

Η Σουηδία παρόλο που έχει ιστορικά υψηλό επίπεδο σχετικά με τη νομική πολιτική, πρόσφατα έχει υιοθετήσει ορισμένα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης των ατόμων με αναπηρία καθώς δεν έχει ακόμη θεσπίσει διατάξεις κατά των διακρίσεων τους. Συγκεκριμένα, οι ισχύουσες διατάξεις για ΑμεΑ στη Σουηδία είναι:

- Μία αναφορά από την “Επιτροπή Αναπηρίας”, όπου προτείνονται μία σειρά από μέτρα, περιλαμβανομένης της νομοθεσίας, σε οχτώ βασικούς τομείς της κοινωνίας, προκειμένου να αποτραπεί η διάκριση σε βάρος των ΑμεΑ και να επιτευχθεί η προσβασιμότητα των ΑμεΑ σε όλους τους τομείς της κοινωνίας.
- Ο νόμος Support and Service for Persons with Certain Functional **Impairments** (*Νόμος για την Υποστήριξη και την Εξυπηρέτηση Προσώπων με Λειτουργικές Βλάβες*), ο οποίος έδωσε στα ΑμεΑ το δικαίωμα της προσωπικής βοήθειας.
- Ο νόμος Work Environment Act (*Νόμος για το Εργασιακό Περιβάλλον*), που απαιτεί οι εργοδότες να προσαρμόζουν το φυσικό περιβάλλον και την οργάνωση της εργασίας έτσι, ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες των ατόμων με λειτουργικά μειονεκτήματα.

⁹⁴ (βλέπε κοινοτική πρωτοβουλία eEurope, Κεφάλαιο 12)

- Ombudsman, ο οποίος είναι δημόσιος λειτουργός, οι αρμοδιότητες του οποίου περιλαμβάνουν βελτιώσεις στον τομέα της νομοθεσίας, συζητήσεις με εταιρίες, οργανισμούς και αρχές, καθώς και χρήση της δημοσιότητας, αναφορές για άνιση μεταχείριση ατόμων με αναπηρία εξαιτίας της αναπηρίας τους, ενώ επιπλέον αρμοδιότητά του είναι η υποβολή μιας ετήσιας αναφοράς στην κυβέρνηση σχετικά με θέματα που αφορούν τα ΑμεΑ.

6.8 Ιταλία

Στην Ιταλία ψηφίστηκε το 2004 και συγκεκριμένα τον Ιανουάριο νόμος, ο οποίος καθιστά υποχρεωτική τη προσβασιμότητα των δημοσίων και των ιδιωτικών διαδικτυακών τόπων που προσφέρουν οι δημόσιες υπηρεσίες. Ο νόμος προβλέπει, μέχρι σε ένα διάστημα τριών μηνών τον πλήρη προσδιορισμό των αρχών και των κριτηρίων της προσβασιμότητας και των απαραίτητων σχετικών ελέγχων. Επιπλέον σε διάστημα τεσσάρων μηνών προβλέπει την οριστικοποίηση των τεχνικών προδιαγραφών που σχετίζονται με τα διάφορα επίπεδα της προσβασιμότητας, καθώς και με τις τεχνικές μεθόδους και τα εργαλεία της αξιολόγησης. Το καινούργιο αυτό νομοθετικό πλαίσιο στοχεύει σ' αυτά τα σημεία έτσι ώστε να αποφύγει τη δημιουργία μορφών αποκλεισμού οι οποίοι αφορούν τη διάχυση της τεχνολογίας και την προώθηση και την αξιοποίηση της, ως εργαλείο για την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες.⁹⁵

Ο νόμος αυτός προβλέπει επίσης και τη συμμετοχή των οργανώσεων ΑμεΑ στη διαμόρφωση του κανονισμού που αφορά δημόσιους διαδικτυακούς τόπους. Επιπλέον, προβλέπεται η επέκταση της προσβασιμότητας “*de jure*” σε έργα πολυμέσων, με σημαντική διεύρυνση του πληθυσμού/στόχου σε σχέση με την παρούσα ρύθμιση. Ακόμη, προβλέπονται σχετικές ρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, και συγκεκριμένα όσον αφορά στο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό. Σημαντική είναι, επίσης, η θέσπιση μέτρων επιτήρησης της εφαρμογής του ρυθμιστικού πλαισίου, σύμφωνα με την αρχή της ισότητας των πολιτών που θεμελιώνεται στο άρθρο 3 του Ιταλικού Συντάγματος.

---

⁹⁵ (βλέπε κοινοτική πρωτοβουλία eEurope, Κεφάλαιο 12)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όλα τα άτομα με αναπηρία έχουν υποστεί και συνεχίζουν να υφίστανται καθημερινά παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Πώς αλλιώς μπορεί να γίνει αντιληπτό αυτό; Ζούνε στο περιθώριο της κοινωνίας και για δεκαετίες στερηθήκανε την πρόσβαση σε όλα τα κοινωνικά αγαθά.

Στερηθήκανε τη δυνατότητα ίσων ευκαιριών και πρόσβασης στη γενική εκπαίδευση, στην απασχόληση, στις νέες τεχνολογίες, στην υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες, τον αθλητισμό και την ψυχαγωγία, τα καταναλωτικά αγαθά και τις υπηρεσίες - στερηθήκανε τα ανθρώπινα δικαιώματα τους. Πέρα όμως από την προφανή αυτήν

πραγματικότητα, τα τελευταία χρόνια πολλοί λίγοι άνθρωποι έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν την αναπηρία ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι νοοτροπίες έχουν αρχίσει σταδιακά να αλλάζουν. «Όπως και πολλές άλλες περιοχές του κόσμου, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διανύσει μεγάλη απόσταση κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών από τη φιλοσοφία του πατερναλισμού για τα άτομα με αναπηρία σε μια φιλοσοφία που ο έλεγχος για τη ζωή των ατόμων με αναπηρία ασκείται από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία (Διακήρυξη της Μαδρίτης, Καταπολέμηση των διακρίσεων και θετικά μέτρα δράσης για την κοινωνική ένταξη, Μάρτιος 2002). Η παλιά / παραδοσιακή βασισμένη στον οίκτο προσέγγιση, σήμερα θεωρείται απαράδεκτη και σήμερα πλέον διεκδικούν το δικαίωμα για πλήρη ένταξη στην κοινωνία και πρόσβαση σε όλα τα δικαιώματα που έχουν όλοι οι πολίτες.

Στόχος του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι να επιτύχει ευρύτερη αρμονική συνεργασία μεταξύ των μελών του και ο στόχος αυτός μπορεί να επιδιωχθεί, μεταξύ άλλων, με την υιοθέτηση κοινών κανόνων στον τομέα της πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία, με σκοπό την προώθηση της προστασίας των πολιτικών, αστικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών δικαιωμάτων.

Η Ευρωπαϊκή ένωση θα πρέπει να Επαναβεβαιώσει την καθολικότητα, το αδιαίρετο και την αλληλεξάρτηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών και την ανάγκη, για τα άτομα με αναπηρία, έτσι ώστε να τους εγγυηθούν την πλήρη απόλαυσή τους χωρίς οποιεσδήποτε διακρίσεις,

Η βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, προσέγγιση για τη διασφάλιση της ενσωμάτωσης και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία πρέπει να ενταχθεί σε όλους τους συναφείς τομείς πολιτικής, σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και υπογραμμίζοντας την ανάγκη να ενταχθούν τα ζητήματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς, μέσω συνεπών πολιτικών και συντονισμένης δράσης

Έχει έρθει η στιγμή που ένα κομμάτι ελευθερίας δεν είναι αρκετό ούτε για μας ως ανθρώπινα όντα ούτε για το έθνος, του οποίου είμαστε μέρος. Μας έχουν δοθεί μερικά κομμάτια, αλλά αντίθετα με το ψωμί, μια φέτα του οποίου μειώνει την πείνα, ένα κομμάτι ελευθερίας δεν αρκεί πλέον. Η ελευθερία είναι όπως η ζωή. Δεν μπορεί να

*δοθεί η ζωή σε δόσεις. Δεν μπορεί να υπάρξει αναπνοή χωρίς σώμα, ούτε καρδιά χωρίς αιμοφόρα αγγεία. Η ελευθερία είναι ένα πράγμα -ή το έχετε όλο, ή δεν είστε ελεύθεροι.
(Martin Luther King Jr, 19 Ιουλίου 1962)*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βλάχου-Μπαλαφούτη, Α. (2004). «Εκπαιδευτικές πρακτικές-Ανάλυση έργου». Στο Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004). Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις. Τόμος Β΄. Πράξη. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Δημόπουλος, Χ.(χ.ε.). «ΑΜΕΑ και ψυχαγωγική τηλεόραση μέσα από τις ψυχαγωγικές εκπομπές». www.minpress.gr. σελ.1-5.

Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμβούλιο της Ευρώπης,, 2010

Εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα συνταγματικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, Σταυρούλα Κουστενη, 2011

ΕΣΑμεΑ, Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, Εγχειρίδιο, Σεπτέμβριος 2005, σελ. 20.

Ζήση, Α. «Κοινωνική Ψυχολογία». www.aegean.gr, σελ. 1- 9

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998). Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (χ.χ.). Ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες και αναλυτικά προγράμματα. Ανακτήθηκε στις 4/12/2011 από <http://www.specialeducation.gr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=321>

Κουτάντος, (2000). «Παιδαγωγική Θεώρηση». Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα.

Κοινοτική πρωτοβουλία eEurope, Κεφάλαιο 12)

Κωνσταντόπουλου Δ., Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Σάκκουλα/Θεσσαλονίκη, 1986, σελ 305

Λεπίδα, Σ. (2003). «Η στάση των Ευρωπαίων πολιτών απέναντι στα άτομα με αναπηρία». χ.ε. Αθήνα.

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2008

Ρούκουνας Εμ., Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα 1995, σελ. 204.

Σταθόπουλος, Π. (1999). «Κοινωνική Πρόνοια, μία γενική θεώρηση». 2η Έκδοση. Εκδόσεις Έλλην. Αθήνα.

Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015
[www.gspa.gr/\(8905852873909290\)/documents/οδηγος.pdf](http://www.gspa.gr/(8905852873909290)/documents/οδηγος.pdf)

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

BBC News,(1999). «Children learn prejudice against disabled».www.news.bbc.com.
Ημ/νία:13/2/2015, σελ.4-12.

Concl. 2003-1, p. 159 (France – Article 15 para. 1); Concl. 2003-1, p. 292 (Italy – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 498 (Slovenia – Article 15 para. 1); Concl. 2003-2, p. 608 (Sweden – Article 15 para. 1).

Explanations for the Draft Charter of Fundamental Rights of the European Union, Brussels, 11 October 2000 (18.10) (OR.fr) CHARTE 4473/00.

General Assembly Resolution 37/52 of 3 December 1982 (A/RES/37/52)

Manfred Nowak, U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCCP Commentary, NP Engel, Strasbourg, 1993,σελ 360

United Nations World Conference on Human Rights, Vienna Declaration and Programme of Action, June 25, 1993, at 1, U.N. Doc. A/CONF.157/24 (Part I) (1993).